HELGE KJÆR NIELSEN

SPROGLIGE KOMMENTARER TIL GALATERBREVET

TEOLTRYK

Scanned by CamScanner

FORORD

For et par år siden offentliggjorde jeg "Sproglige kommentarer til Johannesevangeliet". Da det har vist sig, at der er et ønske om kommentarer af den art, følger nu "Sproglige kommentarer til Galaterbrevet".

Adskillige af kommentarerne er forholdsvis elementære. Det har sin forklaring i, at de oprindeligt er udarbejdet med henblik på de deltagere i kurset "Teologi for Lægfolk", der efter et relativt kort indføringskursus i vid udstrækning selvstændigt må arbejde med de bibelske skrifter på grundsproget.

Forkortelsen BDR står for F.Blass/A.Debrunner: Grammatik des neutestamentlichen Griechisch. Bearbeitet von F.Rehkopf, Göttingen 1978 eller senere. (I henvisningerne til BDR refererer tallet efter kommaet i paragrafhenvisningerne (f.eks. 223,1) ikke - som i registeret bag i BDR - til de med petit skrevne noter, men til det til tallet svarende punkt i hovedteksten).
HKN står for Helge Kjær Nielsen: Nytestamentlig Græsk. Formlære og Syntaks, Aarhus 1984. Står der HKN, F gælder paragrafhenvisningen den del af bogen, der behandler formlæren. Hvor der står HKN, S henvises til syntaks-delen.

Den græske tekst, der er kommenteret, er Nestle-Aland. Novum Testamentum Graece, 4. revidierter Druck, 1981.

Rønde 1988

Helge Kjær Nielsen

Scanned by CamScanner

KAPITEL 1

V.1-2 I brevhilsenen må - som det oftest er tilfældet - underforstås λέγει χαίρειν. Der foreligger altså en nominalsætning. I Ap.G. 15,23 og 23,26 samt i Jak 1,1 er dog infinitiven χαίρειν anført. I øvrigt er de paulinske brevhilsner stærkt udvidede i forhold til, hvad der var almindeligt. Det giver en sammenligning med f.eks. Ap.G. 23,26 et godt indtryk af. Se om konstruktionen i brevindledningen BDR § 389 og 480,5b.

De til substantivet ἀπόστολος knyttede præpositionsled ἀπ᾽ ἀνθρώπων og δι᾽ ἀνθρώπου skal - i forbindelse med de foranstående nægtelser - fastslå, at Paulus᾽ apostolat ikke havde udspring hos (ἀπό) og heller ikke var formidlet af (διά) noget menneske.

Den til θεοῦ πατρός føjede participiale bestemmelse ἐγείραντος κτλ. er en i Det nye Testamente flere gange forekommende karakteristik af Gud; se f.eks. Rom 4,24; 8,11; 2 Kor 4,14.

Trods manglende artikel foran νεκρῶν er det dog nok rigtigt at oversætte ἐκ νεκρῶν ved "fra de døde". Se BDR § 255 og HKN, S § 6.

I nominalsætningen er foruden Παῦλος også οἱ σὺν ἐμοὶ πάντες ἀδελφοί subjekt.

Det er det underforståede χαίρειν, der forklarer dativen ταῖς ἐκκλησίαις. Pluralisformen viser, at der er tale om en rundskrivelse.

Med ἡ Γαλατία sigtes der enten til et område i det indre Lilleasien eller til det større område, der betegnedes provinsen Asien. Det er denne uklarhed, der i diskussionen om, hvem Paulus skrev brevet til, afspejler sig i talen om den nordgalatiske teori og provinsteorien.

V.3 I den med χάρις indledte sætning må underforstås optativformen εἴη; se BDR § 384 og HKN, S § 155.

V.4 Svarende til, at der i v.2 føjes en nærmere bestemmelse til θεοῦ πατρός, knyttes der i v.4 med ordene τοῦ δόντος κτλ. en bestemmelse til Ἰησοῦ Χριστοῦ (v.3). En lignende bestemmelse findes f.eks. 2,20; Efes 5,2.25; 1 Tim 2,6 og Tit 2,14.

Se vedr. participiet δόντος HKN, F § 78, s.87 (δοῦς).

Læsemåden περὶ (i stedet for ὑπὲρ) τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν er ganske godt bevidnet (formentlig af P 46, desuden af ℵ*, A, D og mange flere). Betydningsmæssigt er der næppe større forskel mellem de to præpositionsled; jfr. f.eks. Rom 8,3 og 1 Kor 15,3 samt BDR § 229.

Se om brugen af ὅπως BDR § 369 og HKN, F § 88, nr.2 vedr. verbet ἐξέληται (ἐξ-αιρεῖν).

Genitiven ἐνεστῶτος (participium) er dannet af ἐνεστώς (se HKN, F § 78, s.87), der i forbindelse med substantivet ὁ αἰών har samme betydning som οὗτος. Ὁ αἰὼν ὁ ἐνεστώς (egentl. "den bestående tid") svarer altså til det gængse udtryk ὁ αἰὼν οὗτος, der kan gengives: "den nuværende tid"; jfr. Rom 8,38. Begrebsparret ὁ αἰὼν οὗτος og ὁ αἰὼν μέλλων gengiver det hebraiske הָעוֹלָם הַזֶּה og הָעוֹלָם הַבָּא.

Medens den adjektiviske bestemmelse ἐνεστῶτος er knyttet til αἰῶνος med gentaget artikel, føjes adjektivet πονηροῦ til uden artikel. Se BDR § 269,5.

Præpositionsleddet κατὰ τὸ θέλημα κτλ. kan forstås i sammenhæng med δόντος κτλ., men mere nærliggende er det at antage en forbindelse til ὅπως ἐξέληται κτλ.

Som så ofte har κατά med akkusativ betydningen "i overensstemmelse med", "svarende til". Begge betydninger kan mange gange gengives ved ordet "efter".

V.5 I doksologien (lovprisningen) kan underforstås enten ἐστίν eller εἴη. Se BDR § 128,5. Indikativformen ἐστίν ville give udtryk for den kendsgerning, at æren er Guds, medens optativen εἴη ville udtrykke et ønske om, at æren må blive Guds. Se tilsvarende doksologier f.eks. Rom 11,36; 16,27; Efes 3,20f. og Fill 4,20.

Scanned by CamScanner

Udtrykket εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων (pluralisformer) har superlativisk karakter.

V.6 I forbindelse med et adjektiv eller (som her) et adverbium har οὕτως ofte den forstærkende betydning "så"; οὕτως ταχέως betyder altså "så hurtigt".

Μετατίθεσθαι er konstrueret med ἀπό og εἰς, hvorved det tydeliggøres, at der ikke alene er tale om at falde fra, men også om at lade sig føre over til noget andet. I øvrigt viser præsensformen μετατίθεσθε, at der er tale om noget, der endnu gik for sig, da Paulus skrev sit brev til menighederne.

Hvis Χριστοῦ - i overensstemmelse med bl.a. P 51, ℵ, A og B - skal læses med efter ἐν χάριτι, kan man forbinde ordet med artiklen τοῦ. Καλέσαντος må så opfattes som en adjektivisk bestemmelse. Med den, der kaldte, tænkes i så fald på Kristus. Under indtryk af steder som 1,15; 5,8; Rom 4,17; 8,30; 9,12.24; 1 Kor 1,9; 7,15.17; 1 Thes 2,12; 4,7; 5,24 og 2 Thes 2,14 må det dog anses for at være sandsynligere, at der med τοῦ καλέσαντος sigtes til Gud, og at Χριστοῦ skal forbindes med ἐν χάριτι.

Det ubestemte pronomen ἄλλο i v.7 taler for, at ἕτερον i v.6 ikke har den fra klassisk græsk kendte betydning "en anden (af to)", men er brugt med samme betydning som ἄλλο. Forekomsten af såvel ἕτερον som ἄλλο kan skyldes et ønske om at gøre sproget afvekslende. Se BDR § 306,4.

V.7 Det relative pronomen ὅ refererer til udtrykket ἕτερον εὐαγγέλιον.

Udtrykket εἰ μή betyder "hvis ikke", "undtagen". Tankegangen i verset er følgende: Der er intet indhold i alt det, som de (galaterne) lader sig henrive af. Der er intet undtagen nogle personer, der bringer forvirring. Εἰ μή τινες εἰσιν κτλ. gengives bedst: "Det er bare nogle, der forvirrer osv." Se vedr. εἰ μή BDR § 376,1 og 448,8, og vedr. de determinerede (med bestemt artikel forsynede) participier ταράσσοντες og θέλοντες brugt med samme betydning som en relativsætning BDR § 412,4 og HKN, S § 198d.

Præsensformerne ταράσσοντες og θέλοντες viser - sammen med μετατίθεσθε i v.7 -, at Paulus skriver om noget, der er ved at foregå.

Se vedr. μεταστρέψαι (μετα-στρέφειν) HKN, F § 88, nr.92.

Τοῦ Χριστοῦ efter τὸ εὐαγγέλιον kan opfattes som en objektiv genitiv, da Kristus er evangeliets centrale indhold, men samtidig er det rimeligt at forstå Χριστοῦ som en genitivus auctoris, da Kristus dels er ophavsmand til, dels selv taler gennem evangeliet.

V.8 Konstruktionen ἐὰν ... εὐαγγελίζηται er casus eventualis; se BDR § 373 og HKN, S § 195c.

Καί efter ἀλλά har her forstærkende betydning. Se BDR § 442,8.

Selv om verbalformen εὐαγγελίζηται - og ἔστω i hovedsætningen - i person og tal er bestemt af ἄγγελος, hører dog også ἡμεῖς med til subjektet. Da ἡμεῖς primært gælder Paulus, er forekomsten af εὐαγγελίζηται - og ἔστω - at betragte som en bekræftelse af den regel, at verbet almindeligvis står i singularis efter to med ἤ forbundne singularissubjekter. Se BDR § 135,4.

Præpositionen παρά har undertiden betydningen "imod", "i modstrid med", "ud over". Se Rom 1,26; 4,18; 11,24 samt BDR § 236. Παρ' ὃ κτλ. = παρὰ τοῦτο ὃ κτλ.

V.9 Med ὡς i sammenligningsbisætningen korresponderer et underforstået οὕτως foran καί i hovedsætningen.

Se vedr. προείρηκα (προ-λέγειν) HKN, F § 88, nr.61. Læsemåden προείρηκα i ℵ må betragtes som den letteste og dermed som sekundær.

Medens Paulus i v.8 konstruerer med casus eventualis (ἐὰν ... εὐαγγελίζηται), er der casus realis i v.9 (εἰ ... εὐαγγελίζεται), og dermed tilkendegives antagelig, at der faktisk er nogle,

Scanned by CamScanner

som forkynder i strid med det, galaterne oprindeligt fik forkyndt og modtog.

Εὐαγγελίζεσθαι konstrueres dels med dativ (se ὑμῖν i v.8), dels med akkusativ (se ὑμᾶς i v.9).

Se vedr. udtrykket παρ᾽ ὃ κτλ. kommentarerne til v.8.

Se vedr. παρελάβετε (παρα-λαμβάνειν) HKN, F § 88, nr.59.

V.10 Γάρ er her ikke brugt som kausalpartikel, men det markerer, at spørgsmålet har relation til det i det foregående fremførte. Der kan evt. oversættes: "Forsøger jeg da nu osv." Jfr. BDR § 452,1.

Verbet πείθειν betyder "overtale", "vinde for sig" og lign. Da der er tale om præsens de conatu (jfr. BDR § 319 og HKN, S § 106), oversættes der: "Forsøger jeg da nu at vinde mennesker for mig eller Gud?" På tilsvarende måde er ζητεῖν anvendt i den følgende sætning.

῞Ηρεσκον er imperfektum de conatu; se BDR § 326 og HKN, S § 113.

Med de retoriske spørgsmål vil Paulus gøre det klart, at han ikke er ude på at vinde eller behage mennesker.

V.11 Γάρ begrunder den holdning, der kommer til udtryk i v.6-9. Det er nærliggende at forklare konstruktionen efter γνωρίζω γὰρ ὑμῖν, ἀδελφοί sådan, at τὸ εὐαγγέλιον med den tilføjede participiale bestemmelse τὸ εὐαγγελισθὲν ὑπ᾽ ἐμοῦ er trukket ud af ὅτι-sætningen og foranstillet ὅτι. Τὸ εὐαγγέλιον er således at betragte som subjekt for ἐστίν.

Præpositionsleddet κατὰ ἄνθρωπον betyder "i overensstemmelse med" eller "svarende til et menneske" og udtrykker dermed noget kvalitativt.

V.12 Indledt med οὐδὲ γάρ giver v.12 en begrundelse for, at evangeliet ikke kan være κατὰ ἄνθρωπον (jfr. slutningen af v.11).

Οὐδὲ γὰρ ἐγώ ... παρέλαβον kan oversættes på to måder. 1) "For heller ikke jeg (underforstået: lige så lidt som de øvrige apostle) modtog osv." 2) "For jeg modtog heller ikke osv."

Se vedr. παρέλαβον (παρα-λαμβάνειν) HKN, F § 88, nr.59. Verbet παραλαμβάνειν og dets korrelat παραδιδόναι er termini technici for at modtage, henholdsvis videregive en tradition. Se f.eks. Rom 6,17; 1 Kor 11,2.23; 15,1.3; Fill 4,9; Kol 2,6; 1 Thes 4,1; 2 Thes 2,15 og 3,6.

I den med ἀλλά indledte sætning kan man underforstå verbalformen παρέλαβον.

᾽Ιησοῦ Χριστοῦ må nok - bl.a. under indtryk af v.16 - opfattes som en objektiv genitiv. Jfr. BDR § 163 og HKN, S § 40.

V.13 Konstruktionen ἀκούειν τι kan dels betyde "høre noget", dels (som her) "høre om noget".

Γάρ efter ἠκούσατε tydeliggør, at nu følger begrundelsen for udsagnene i v.11 og 12.

Ποτε ἐν τῷ ᾽Ιουδαϊσμῷ er knyttet attributivt til τὴν ἐμὴν ἀναστροφήν, men uden gentagelse af artiklen τήν. Jfr. BDR § 269,1.

Svarende til, at verbet ἰουδαΐζειν kan gengives: "at leve på jødisk vis", dvs. efter jødisk skik og jødisk lov (se 2,14), kan substantivet ᾽Ιουδαϊσμός oversættes ved "jødisk levevis". Betydningsmæssigt er ᾽Ιουδαϊσμός omtrent lig "jødedom".

Den efter ᾽Ιουδαϊσμός følgende ὅτι-sætning må betragtes som en epeksegetisk (forklarende, nærmere definerende) sætning knyttet til ἀναστροφήν.

Καθ᾽ ὑπερβολήν (til overmål) er et superlativisk udtryk, der i Det nye Testamnete kun anvendes af Paulus. Se foruden stedet her Rom 7,13; 1 Kor 12,31; 2 Kor 1,8 og 4,17.

᾽Εδίωκον er imperfektum om det durative - evt. iterative -, hvorimod ἐπόρθουν må opfattes som imperfektum de conatu. Jfr. BDR § 325-327 og HKN, S § 112-113.

Scanned by CamScanner

V.14 Προέκοπτον, der formentlig på linje med ἐδίωκον og ἐπόρθουν hører med til den i v.13 indledte ὅτι-sætning, betegner det durative, og det vil her sige de stadige fremskridt. Se om brugen af imperfektum henvisningerne i kommentarerne til v.13.

Ὑπέρ med akkusativ har ofte komparativisk betydning. Se BDR § 230 og HKN, S § 58a.

Med ἐν τῷ γένει μου sigter Paulus antagelig - som i 2 Kor 11,26 og Fill 3,5 - til folket og ikke specielt til Tarsus. Se også Rom 9,3 samt 16,7.21.

Περισσοτέρως (komparativ af adverbiet περισσῶς) kan naturligvis opfattes komparativisk (περισσοτέρως ζηλωτής = mere ivrig), hvad der også harmonerer udmærket med det foregående. Περισσοτέρως kan imidlertid også have elativ betydning, og i så fald må det ovenfor citerede udtryk gengives: "i meget høj grad ivrig". Se BDR § 60.

Participiet ὑπαρχῶν er apposition til subjektet for προέκοπτον, og ζηλωτής er subjektsprædikat.

Τῶν πατρικῶν παραδόσεων er en objektiv genitiv fremkaldt af ζηλωτής. Jfr. BDR § 163,1 og HKN, S § 40. Παραδόσεις betegner her jødiske traditioner.

Μου er en possessiv genitiv. Om placeringen se BDR § 284,1c.

V.15 Den med tidsbisætningen ὅτε ktλ. korresponderende hovedsætning findes i v.16 og indledes med εὐθέως οὐ προσανεθέμην.

Verbet εὐδόκησεν har ἀποκαλύψαι i v.16 som udfyldende infinitiv.

Læses ὁ θεός med - som bl.a. i ℵ, A og D -, er de participiale udtryk ὁ ἀφορίσας (af ἀφορίζειν) ktλ. og (ὁ) καλέσας ktλ. at opfatte som appositioner. Læses ὁ θεός ikke med, er de nævnte udtryk subjekt for εὐδόκησεν.

I præpositionsleddet ἐκ κοιλίας μητρός μου er genitiven κοιλίας bestemt af ἐκ, μητρός er en possessiv genitiv til κοιλίας og μου en possessiv genitiv knyttet til μητρός.

Ordstillingen taler for, at διὰ τῆς χάριτος αὐτοῦ skal forbindes med καλέσας, selv om det sprogligt er muligt at forbinde ordene med ἀποκαλύψαι i begyndelsen af v.16.

V.16 Præpositionsleddet ἐν ἐμοί kan opfattes på flere måder. Det kan betyde "i mig", og det kan betyde "ved mig" (lig instrumental dativ), og endelig kan det betyde "for mig" (= ἐμοί alene); se BDR § 219 og 220,1 samt HKN, S § 31. Paulus har ἀποκαλύπτειν med dativ i 1 Kor 2,10 og Fill 3,15; jfr. Efes 3,5.

Pronominet αὐτόν efter εὐαγγελίζωμαι (konjunktiv efter ἵνα. P 46 læser aorist konjunktiv) refererer til τὸν υἱὸν αὐτοῦ i det foregående.

Præpositionsleddet ἐν τοῖς ἔθνεσιν kan betyde "blandt hedningerne" og "for hedningerne".

Προσανεθέμην (af προσ-ανα-τιθέναι) er aorist i medium. Jfr. HKN, F § 79, s.89. Dette verbum kan i koine-græsk i medium og med dativ betyde "henvende sig til nogen", "rådføre sig med nogen".

Σαρκὶ καὶ αἵματι (jfr. det hebraiske udtryk בָּשָׂר וָדָם) er en betegnelse, der tjener til at markere distancen mellem mennesker og Gud. Mennesket er σάρξ καὶ αἷμα.

V.17 Οὐδέ foran ἀνῆλθον kan betegne en stigning i forhold til οὐ προσανεθέμην i v.16.

Se vedr. ἀνῆλθον og ἀπῆλθον (af henholdsvis ἀν- og ἀπ-έρχεσθαι) HKN, F § 88, nr.34.

Ἱεροσόλυμα er et eksempel på hellenisering af et ikke-græsk ord. Se BDR § 56,1 og HKN, F § 20.

Præpositionsleddet πρὸ ἐμοῦ har ved placeringen mellem den bestemte artikel τούς og substantivet ἀποστόλους adjektivisk karakter. Direkte gengivet: "De før mig disciple". Jfr. Rom 16,7.

Det foran ὑπέστρεψα stående πάλιν er undertiden blevet opfattet som en pleonasme (altså som logisk overflødigt i forbindelse med ὑπέστρεψα), men ordet skal måske forklares med henvisning til den foregående skildring af, hvordan Paulus efter sin omvendelse tidligere kom

Scanned by CamScanner

til Damaskus.

V.18 Tidsangivelsen μετὰ ἔτη τρία må enten betegne perioden fra Paulus' omvendelse eller perioden fra det andet ophold i Damaskus. Da man både indregnede det år, hvormed tællingen begynder, og det år, hvormed den slutter, svarer udtrykket til det, vi kalder to år. Se i øvrigt vedr. den gruppe substantiver, ἔθνη hører ind under, HKN, F § 18.

Den til ἀνῆλθον (se om dette verbum kommentarerne til v.17) knyttede udfyldende infinitiv ἱστορῆσαι, der udtrykker hensigten (se BDR § 390,1 og HKN, S § 159), har i koine-græsk betydningen "lære at kende", "besøge".

Se vedr. Ἰεροσόλυμα kommentarerne til v.17.

Κηφᾶν (akkusativ af Κηφᾶς) er et eksempel på hellenisering af semitiske navne - her כֵּיפָא = klippe. Se BDR § 53,3.

Aoristformen ἐπέμεινα (kompleksiv aorist) røber, at Paulus opfatter besøget som kortvarigt. Tidsangivelsen ἡμέρας δεκαπέντε betyder da også ifølge hele sammenhængen "(kun) fjorten dage".

Se vedr. akkusativen ἡμέρας δεκαπέντε BDR § 161 og HKN, S § 23 og vedr. talordet δεκαπέντε HKN, F § 40a.

V.19 Pronominet ἕτερος er her brugt med samme betydning som det ubestemte ἄλλος og har altså ikke den oprindelige betydning "en anden (af to)". Se BDR § 306 og HKN, S 90.

Τῶν ἀποστόλων er en partitiv genitiv efter ἕτερον. Se BDR § 164 og HKN, S § 41.

Se vedr. εἶδον (af ὁρᾶν) HKN, F § 88, nr.72.

Udtrykket εἰ μή (hvis ikke) kan ofte gengives ved "undtagen" og i forbindelse med ἕτερος og ἄλλος ved "end". Imidlertid kan εἰ μή også undertiden gengives ved "kun", og er det den rigtige gengivelse her, indebærer det, at Jakob ikke er regnet med blandt apostlene. Spørgsmålet er med andre ord, om εἰ μή her har inklusiv eller eksklusiv betydning.

Det hebraiske יַעֲקֹב forekommer på græsk enten ubøjet (Ἰακώβ) eller - som her - bøjet som et substantiv med o-stamme (Ἰάκωβος).

V.20 Det relative ἅ refererer nok i første række til indholdet af v.18 og 19.

Adverbiet ἐνώπιον er her konstrueret med genitiv og indgår i en sværgeformular. Konstruktionen kan opfattes som en anakoluti, idet der egentlig savnes et verbum som baggrund for ὅτι-sætningen. Det kunne være λέγω, γράφω, μαρτύρομαι eller lignende.

V.21 Se vedr. ἦλθον (af ἔρχεσθαι) HKN, F § 88, nr.34.

Den gentagne artikel τῆς foran Κιλικίας gør det klart, at der er tænkt på henholdsvis Syriens og Kilikiens område.

V.22 Den perifrastiske konstruktion ἦμην ἀγνοούμενος (se HKN, S § 188 og BDR § 353,2) udtrykker, at Paulus efter sit besøg i Jerusalem stadig var menighederne i Judæa ukendt i den forstand, at han aldrig havde mødt dem.

Τῷ προσώπῳ må betegnes som henseendets dativ. Paulus var ukendt i henseende til ansigtet, dvs. han var personligt ukendt for dem.

Dativen ταῖς ἐκκλησίαις ktl. er fremkaldt af udtrykket ἦμην ἀγνοούμενος. Se BDR § 191 og 313.

Ταῖς ἐκκλησίαις ... ταῖς ἐν Χριστῷ betegner de enkelte kristne menigheder. I stedet for ἐν Χριστῷ (i Kristus) er det senere blevet almindeligt at bruge adjektivet "kristen".

V.23 Se vedr. den perifrastiske konstruktion ἀκούοντες ἦσαν, der vidner om længere tids gentagne efterretninger, kommentarerne til den tilsvarende konstruktion i v.22.

Scanned by CamScanner

Maskulinumformen ἀκούοντες er et eksempel på constructio ad sensum. Formen er nemlig ikke bestemt af ταῖς ἐκκλησίαις, men derimod af de personer, som hører menighederne til. Se BDR § 134.

῞Οτι må - som ἡμᾶς éntydigt viser - opfattes som ὅτι-recitativum. Se BDR § 470 og HKN, S § 200.

Udtrykket ὁ διώκων ἡμᾶς ποτε betyder "han, der engang forfulgte os".

Substantivet ἡ πίστις anvendes her som betegnelse for den kristne religion.

᾽Επόρθει er imperfektum de conatu. Se BDR § 326 og HKN, S § 113.

V.24 I præpositionsleddet ἐν ἐμοί angiver ἐν antagelig grunden til den omtalte lovprisning (ἐδόξαζον). Erkendelsen af, hvad der var sket med Paulus, kaldte lovprisningen frem. Se BDR § 196,2.

Scanned by CamScanner

KAPITEL 2

V.1 Ἔπειτα korresponderer med det tilsvarende ord i 1,18 og 1,21.
I præpositionsleddet διὰ δεκατεσσάρων ἐτῶν må διά oversættes ved "efter", evt. "efter ... forløb", da det drejer sig om en tid, som er gået. Se BDR § 223,2b.
Se vedr. formen Ἱεροσόλυμα kommentarerne til 1,17 og 18, og se vedr. ἀνέβην HKN, F § 50b og § 88, nr.17.
Til genitiven Βαρναβᾶ svarer nominativformen Βαρναβᾶς, akkusativformen Βαρναβᾶν og dativformen Βαρναβᾷ; se HKN, F § 20 og BDR § 55.
Se vedr. συμπαραλαβών HKN, F § 88, nr.59.

V.2 Vedr. ἀνέβην se kommentarerne til det foregående vers, og se vedr. ἀνεθέμην HKN, F § 79.
Pronominet αὐτοῖς kan opfattes som constructio ad sensum, idet ordet henviser til de i Ἱεροσόλυμα (v.1) boende kristne.
Κατ' ἰδίαν δὲ τοῖς δοκοῦσιν er en nærmere bestemmelse af αὐτοῖς. Κατ' ἰδίαν er blevet et fast udtryk med betydningen "særskilt", "privat", "afsides". Egentlig er der underforstået et substantiv (et femininumsord).
Οἱ δοκοῦντες betyder, når δοκεῖν har intransitiv betydning, "de der synes" (underforstået: at være noget). Der ligger ikke i udtrykket, at det er med urette, de synes at være noget. Οἱ δοκοῦντες kan derfor betyde "de ansete".
Når det gælder forståelsen af sætningen μή πως ... ἔδραμον, drøftes tre muligheder:
1) μή πως kan opfattes som indledning til en nominalsætning. I så fald må τρέχω være konjunktiv. Mod denne forståelse taler dog til dels indikativformen ἔδραμον (se vedr. dette verbum HKN, F § 88, nr.101), dels - og navnlig - det forhold, at en finalsætning ville stride mod tankegangen i sammenhængen. Paulus synes ikke at have forelagt sit evangelium for at få det godkendt.
2) μή πως kan også indlede en genstandssætning efter udtryk, der tilkendegiver frygt eller bekymring. Igen er det en vanskelighed, at kun τρέχω kan være konjunktiv. Den afgørende vanskelighed er imidlertid, at Paulus ikke synes at have været i tvivl om sit evangeliums sandhed. Han har derfor ikke haft grund til frygt eller bekymring. Jfr. BDR § 370,2 og HKN, S § 146.
3) Den tredie og vel nok sandsynligste forståelse er, at μή πως her indleder en afhængig spørgesætning. I så fald er også τρέχω indikativ. Selv er Paulus ikke i tvivl om, at hans virke ikke har været forgæves, men han søger nu afklaret, om han måske iflg. "de ansete" har løbet og løber forgæves. Se BDR § 370,3.
En éntydig afgørelse af, hvordan den vanskelige konstruktion skal forstås, er det næppe muligt at træffe.
Præpositionsleddet εἰς κενόν betyder direkte gengivet "i det tomme" = "forgæves".

V.3 Det indledende ἀλλά kan opfattes som elliptisk. Tankegangen synes nemlig at være denne: Man kunne have forventet, at "de ansete" ville reagere imod det evangelium, Paulus forelagde for dem, men (ἀλλά) der blev ikke engang stillet krav om, at Titus skulle omskæres.
Det foran Τιτός stående οὐδέ må forstås sammen med participiet ὤν, der synes at udtrykke et koncessivt (indrømmende) aspekt. "Ikke engang Titus ..., skønt han var græker". Se om denne brug af participier BDR § 418,3 og HKN, S § 181.
Περιτμηθῆναι er en udfyldende infinitiv. Se vedr. dette verbum HKN, F § 88, nr.96.

V.4 Der er flere muligheder at overveje, når det gælder forståelsen af διὰ δὲ τοὺς

Scanned by CamScanner

κτλ. En af dem er at forbinde præpositionsleddet med hele det foregående vers og forstå det sådan, at det var tilstedeværelsen af de falske brødre, der gjorde, at man netop ikke ville forlange omskærelse, hvad man måske i en mindre spændt situation ville have gjort.

Man kunne også overveje at forbinde præpositionsleddet specielt med verbet περιτμηθῆναι og forstå henvisningen til de indsnegne falske brødre som en forklaring på, at det overhovedet kunne komme på tale at lade foretage omskærelse.

Mod de nævnte løsningsmuligheder og i det hele taget mod en tilknytning til v.4 taler dog partiklen δέ, som utvivlsomt skal læses med. Det sandsynligste er, at der med διὰ δὲ τοὺς κτλ. indledes noget nyt. Jfr. tegnsætningen i den græske tekst. Vælges denne forståelse, må der tages en anakoluti med i købet, idet konstruktionen fra begyndelsen af v.5 bryder med den, der med διὰ δὲ τοὺς κτλ. påbegyndes i begyndelsen af v.4.

En mulig forklaring på δέ i begyndelsen af v.4 er denne: Nok blev der ikke fra "de ansetes" side stillet krav om omskærelse, men på grund af de indsnegne falske brødre insisterede Paulus på en officiel aftale med de pågældende ledere.

Παρεισάκτους er et verbaladjektiv dannet af verbet παρεισάγειν. Se BDR § 112.

Se vedr. παρεισῆλθον HKN, S § 88, nr.34.

Κατασκοπῆσαι er en udfyldende infinitiv efter verbet παρεισῆλθον. Se BDR § 390,1 og HKN, S § 159.

I finalsætninger konstrueres oftest med konjunktiv, men undertiden med futurum, hvad καταδουλώσουσιν er et eksempel på. Se BDR § 369,2 og HKN, S § 144.

V.5 Som en fortsættelse af konstruktionen i v.4 betegner οἷς οὐδὲ κτλ. et brud. Det er formentlig forklaringen på de varierende læsemåder, når det gælder indledningen til v.5. Mest påfaldende er læsemåden uden οἷς οὐδέ (bevidnet af D* samt en række kirkefædre), for ifølge den har Paulus netop givet efter – i hvert fald for en tid. Men en sådan forståelse synes ikke at være i harmoni med den holdning, Paulus giver udtryk i Gal.

Dativen οἷς er bestemt af εἴξαμεν. Når der ikke er augment i aoristformen εἴξαμεν, er forklaringen den, at verbet indledes med en tvelyd (εἴκειν). Se BDR § 67,1a. Tvelyde udelukker dog langtfra altid augment. Se HKN, F § 44a og 44b.

Egentlig udgør udtrykket εἴξαμεν τῇ ὑποταγῇ en pleonasme.

Πρὸς ὥραν betyder "til en tid" og hermed menes i regelen en kort tid. Direkte oversat: "til en time". Οὐ πρὸς ὥραν svarer til vort udtryk "ikke et øjeblik".

Finalsætningen ἵνα ἡ ἀλήθεια κτλ. må forstås på baggrund af οὐδὲ ... εἴξαμεν.

A, F og G læser præsens konjunktiv διαμένῃ og ikke aorist διαμείνῃ som hovedparten af håndskrifterne. Præsens konjunktiv synes at være det naturligste, men det taler netop som støtte for aoristformen, der tilmed er velbevidnet.

V.6 Med δέ markeres modsætningen mellem de falske brødres og de ansetes holdning til Paulus og hans forkyndelse.

Også v.6 rummer en anakoluti. Med ἀπὸ δὲ τῶν δοκούντων εἶναί τι er der lagt op til en passivkonstruktion med verbalformen προσανετέθη (se BDR § 467,2). Ἀπό er brugt med samme betydning som ὑπό til angivelse af subjektet ved passivkonstruktioner (agens). Se BDR § 210,2 og HKN, S § 63. Den påbegyndte konstruktion bliver imidlertid forstyrret af den indskudte bemærkning ὁποῖοί ... οὐ λαμβάνει, og Paulus anvender en aktivform af det førnævnte verbum, nemlig προσανέθεντο. I overensstemmelse hermed korrigeres participiets kasus til nominativ (οἱ δοκοῦντες). Se i øvrigt vedr. dette participium kommentarerne til v.2.

Se vedr. ὁποῖοι HKN, F § 38 og BDR § 300,1. Med udtrykket ὁποῖοί ποτε ἦσαν vil Paulus måske sige: "hvordan de engang var" – altså med vægt på fortiden. Jfr. brugen af ποτέ i 1,13 og 1,23. Ordene ὁποῖοί ποτε kan imidlertid også betyde "hvordan end", og i så fald er tidsaspektet ikke i samme grad accentueret. Se BDR § 300,1.

Scanned by CamScanner

Sætningen ὁποῖοί ποτε ἦσαν er subjekt for διαφέρει.

Udtrykket οὐδέν μοι διαφέρει betyder direkte gengivet: "det er forskelligt for mig i intet" (οὐδέν er henseendets akkusativ), dvs. "det er mig uden forskel".

Πρόσωπον λαμβάνειν svarer til det hebraiske נָשָׂא פָּנִים og kan have betydningen "vise personsanseelse", "give fortrin (til nogen)".

Se vedr. προσανέθεντο HKN, F § 79.

V.7ff. Parallelt med verbet προσανέθεντο (v.6) stå verbet ἔδωκαν i v.9. Bærende i den lange periode er altså ordene οἱ δοκοῦντες οὐδὲν προσανέθεντο, ἀλλὰ τοὐναντίον ... δεξιὰς ἔδωκαν - idet dog subjektet οἱ δοκοῦντες genoptages med Ἰάκωβος καὶ Κηφᾶς καὶ Ἰωάννης (v.9). Til subjektet (οἱ δοκοῦντες) er knyttet participierne ἰδόντες (HKN, F § 88, nr.72) i v.7 og γνόντες (HKN, F § 88, nr.22) i v.9. Ἰδόντες er konstrueret med en efterfølgende genstandssætning (ὅτι ... περιτομῆς) og γνόντες med et objekt.

V.7 Πιστεύειν τινί τι betyder "betro en noget". Bruges - som her - en passivform af verbet, angives personen, der får noget betroet, i nominativ, nemlig som subjekt for verbet. Akkusativen bibeholdes. Derfor udtryksmåden πεπίστευμαι (ἐγὼ) τὸ εὐαγγέλιον (se BDR § 159,4 og 312,1). Perfektformen betoner den vedvarende konsekvens af, at Paulus fik evangeliet betroet.

Meningsmæssigt svarer τὸ εὐαγγέλιον τῆς ἀκροβυστίας til τὸ εὐαγγέλιον τῶν ἀκροβύστων, idet ἀκροβυστία - som περιτομή i det umiddelbart følgende - er abstractum pro concreto. "Forhud" betegner altså de uomskårne (hedningerne), og "omskærelse" betegner de omskårne (jøderne). Paulus taler således i teksten om evangeliet eller evangelieforkyndelsen for de uomskårne, henholdsvis de omskårne. Foran τῆς περιτομῆς skal man underforstå τὸ εὐαγγέλιον.

I καθώς-sætningen er verbalformen πεπίστευται at underforstå.

V.8 Verset har karakter af et indskud, der skal forklare og begrunde (γάρ) den parallelitet mellem Paulus og Peter, som v.7 gav udtryk for.

Ἐνεργεῖν konstrueres med dativ (Πέτρῳ og ἐμοί), og resultatet af den nævnte virken angives i de med εἰς indledede præpositionsled. Egentlig måtte man i stedet for εἰς τὰ ἔθνη have ventet εἰς (τὴν) ἀποστολὴν τῶν ἐθνῶν.

V.9 Se vedr. δοθεῖσαν HKN, F § 80 samt § 56.

Efter δεξιάς skal man underforstå substantivet χεῖρας, og forbundet med δεξιὰς (χεῖρας) står κοινωνίας. Direkte oversat: "De gav mig og Barnabas fællesskabs-højre(hænder)". Dvs., at de gav dem hånd på fællesskab.

Der er to måder at forstå ἵνα–sætningen på.

a) ἵνα kan - som det ofte er tilfældet - indlede en hensigtssætning (BDR § 369 og HKN, S § 144), og så må man underforstå f.eks. ἔλθωμεν, hhv. ἔλθωσιν.

b) ἵνα kan opfattes som epeksegetisk (BDR § 394). I så fald indleder ἵνα en formulering af overenskomstens indhold.

Den af BDR § 391 anm. 12 antydede mulighed, at ἵνα skulle have betydningen "under forudsætning af", må betragtes som meget fjern.

Som andre steder - bl.a. i v.7 - står substantivet περιτομή med samme betydning som περιτετμημένοι (af περιτέμνειν).

V.10 Τῶν πτωχῶν er for betoningens skyld anbragt foran den sætning, hvori ordene hører hjemme. Det er μνημονεύωμεν, der forklarer genitiven τῶν πτωχῶν. Se BDR § 175 og HKN, S § 44d.

Scanned by CamScanner

I stedet for at anvende imperativ kan man – som det er sket her – konstruere med ἵνα; jfr. Mark 5,23; 2 Kor 8,7 og Efes 5,33. Sætningen har altså imperativisk karakter. Se BDR § 387,3a og HKN, S § 149d.

I den afsluttende relativsætning er der en pleonasme. Efter det relative ὅ er det nemlig overflødigt med αὐτὸ τοῦτο. Vi kan oversætte "netop dette".

V.11 Den enighed, der prægede det netop omtalte apostelmøde, gælder ikke det, der skildres i v.11ff. Derfor indleder Paulus med δέ.

Af præpositionsleddet κατὰ πρόσωπον fremgår, at Paulus åbent (ansigt til ansigt) trådte op imod Kefas.

Se vedr. ἀντέστην (ἀνθ-ίστημι; HKN, F § 7f) se HKN, F § 78, s.86.

I den begrundende ὅτι-sætning har participiet κατεγνωσμένος (κατα-γινώσκειν; HKN, F § 88, nr.22) tydeligt adjektivisk betydning. Det saglige subjekt for den passive formulering κατεγνωσμένος ἦν er sandsynligvis Gud.

Begrundelsen for ὅτι κατεγνωσμένος ἦν kommer i det følgende; se γάρ i v.12. Ὅτι–sætningen tjener selv som en begrundelse for ἀντέστην.

V.12 Se vedr konstruktionen πρὸ τοῦ ἐλθεῖν τινας BDR § 403,6 og HKN, S § 170c.

Paulus anvender imperfektformen συνήσθιεν, idet han refererer til (hidtil) gældende praksis. I øvrigt læser P 46 samt et vulgatahåndskrift pluralis (συνήσθιον) – vel under indtryk af v.13.

Der er også alternative læsemåder til τινας (foran ἀπὸ Ἰακώβου) og ἦλθον i den efterfølgende tidsbisætning. Der er navnlig grund til at bemærke sig, at P 46 – og for verbets vedkommende desuden ℵ, B og D* – læser singularis. Om der kom én eller flere ἀπὸ Ἰακώβου gør dog ikke nogen saglig forskel.

Præpositionsleddet ἀπὸ Ἰακώβου kan evt. have den afsvækkede betydning "nogle fra Jerusalem". Det forudsætter, at ἐλθεῖν forbindes med τινας og ikke med ἀπὸ Ἰακώβου. Det er dog nok det sandsynligste, at udtrykket røber Jakobs medviden og medansvar for interventionen i Antiokia.

Imperfektformerne ὑπέστελλεν og ἀφώριζεν viser, at Peter lidt efter lidt (over en periode) trak sig ud af fællesskabet med de hedningekristne.

Participiet φοβούμενος angiver her årsag. Se BDR § 418,1 og HKN, S § 179.

Objektet τοὺς ἐκ περιτομῆς er et eksempel på et substantiveret præpositionsled. Se HKN, S § 10. Se i øvrigt vedr. brugen af περιτομή kommentarerne til v.7.

V.13 Dativen αὐτῷ er forårsaget af præpositionen σύν i det foranstående verbum συνεπεκρίθησαν.

I følgebisætningen betegner καί efter ὥστε en stigning. Konstruktionen kan altså gengives: "så at selv (eller: endog) Barnabas osv."

Undtagelsesvist konstrueres der ikke med infinitiv efter ὥστε. Se BDR § 391,2. Jfr. HKN, S § 160.

Se vedr. συναπήχθη (συν-απ-άγειν) HKN, F § 88, nr.1.

Dativen τῇ ὑποκρίσει, hvortil den subjektive genitiv αὐτῶν er knyttet, må opfattes som en instrumental dativ.

V.14 Se vedr. εἶδον i den indledende tidsbisætning HKN, F § 88, nr.72.

I genstandssætningen ὅτι οὐκ ktλ. er der præsens (ὀρθοποδοῦσιν) trods εἶδον i den styrende sætning. Det svarer til, at den direkte tales tempus fastholdes efter ytringsverber, selv om der konstrueres med indirekte tale. Se BDR § 324; jfr. HKN, S § 111.

Ὀρθοποδεῖν forekommer vist kun på dette sted samt hos nogle kirkefædre, der er inspireret af stedet her. Udtryksmåden ὀρθοποδεῖν πρὸς τὴν ἀλήθειαν τοῦ

Scanned by CamScanner

Da de ældste håndskrifter ikke benyttede accenter og heller ikke f.eks. spørgsmålstegn, er det ikke muligt at afgøre, hvordan partiklen dér er opfattet. Tekstens læsemåde har dog støtte bl.a. i det efterfølgende udsagn μὴ γένοιτο, der hos Paulus ofte forekommer efter retoriske spørgsmål. Se om udtrykket μὴ γένοιτο BDR § 384 og HKN, S § 154.

V.18 Det er den efterfølgende hovedsætning παραβάτην ἐμαυτὸν συνιστάνω, der begrundes med γάρ-sætningen.

Det relative pronomen ἅ i den i betingelsessætningen indskudte relativsætning refererer til ταῦτα.

Med verbalformerne κατέλυσα og οἰκοδομῶ modstiller Paulus det tidligere brud med loven med en mulig genopbygning (genindførelse) af den.

Se vedr. konstruktionen παραβατήν ἐμαυτὸν συνιστάνω BDR § 157,4 og HKN, S § 21.

V.19 Γάρ i begyndelsen af v.19 lader sig forstå på flere måder. Her skal nævnes de to mest nærliggende:

a) Man kan forstå v.19 som argument for, hvor urimeligt det ville være igen at bygge det op, der engang er blevet brudt ned.

b) Man kan også forstå det med ἐγὼ γάρ indledte v.19 som en nærmere begrundelse for κατέλυσα i v.18 - forstået på den måde, at loven er brudt ned derved, at man er død i forhold til den.

Se vedr. dativerne νόμῳ og θεῷ BDR § 188 og HKN, S § 28. Dativen Χριστῷ er bestemt af præpositionen σύν i verbet συνεσταύρωμαι. Se BDR § 202,1.

Sætningen Χριστῷ συνεσταύρωμαι står asyndetisk, men tjener tydeligvis som begrundelse for det foregående.

Betegner ἀπέθανον den død, der fandt sted i dåben, udtrykker perfektformen συνεσταύρωμαι formentlig, at det nye liv, som dåben er indgang til, indebærer et lidelsesfællesskab med Kristus. Dette lidelsesfællesskab er en konsekvens af "medkorsfæstelsen".

V.20 Svarende til, at det i slutningen af v.19 handler om det nye liv, står i begyndelsen af v.20 verberne ζῶ og ζῇ betonet forrest i sætningerne.

Det første δέ må forstås på baggrund af θεῷ ζήσω i v.19, medens det andet δέ korresponderer med det negative udsagn ζῶ οὐκέτι ἐγώ.

Det er ikke direkte angivet, hvad det relative pronomen ὅ relaterer til. Man må derfor gengive udtrykket: "Hvad jeg nu lever osv." Meningen må være: "Det liv, jeg nu lever osv." Jfr. Rom 6,10 og se BDR § 154.

Artiklen τῇ efter ἐν πίστει ζῶ tjener til at knytte den efterfølgende (objektive) genitiv τοῦ θεοῦ til det foran ζῶ stående πίστει. Se HKN, S § 11-12.

Participiet ἀγαπήσαντος og det efterfølgende παραδόντος (HKN, F § 78) knytter sig til τοῦ υἱοῦ.

V.21 Konstruktionen εἰ γὰρ ... ἀπέθανεν (se vedr. dette verbum HKN, F § 88, nr.41) er casus realis og fremhæver, hvad der er følgen (jfr. følgepartiklen ἄρα), hvis der er retfærdiggørelse ved loven. Se om denne konstruktion BDR § 372 og HKN, S § 195a.

Adverbiet δωρεάν er dannet af substantivet δωρεά (gave) og betyder "gratis", men også "til ingen nytte", "forgæves".

Scanned by CamScanner

εὐαγγελίου kan forstås på den måde, at πρός angiver målet, men også sådan, at præpositionen angiver normen (i overensstemmelse med). Se BDR § 239,7 og 8 samt HKN, S § 53a.

Se vedr. εἶπον i hovedsætningen HKN, F § 88, nr.61.

Når adverbier - som her ἔμπροσθεν - er anvendt som (uegentlig) præposition, styrer de med en enkelt undtagelse genitiv. Se HKN, S § 50. ῎Εμπροσθεν πάντων kan gengives "i alles nærværelse", "over for alle".

Betingelsessætningen εἰ σὺ κτλ. er kun formelt udtryk for en betingelse. Paulus sigter jo til den levemåde, der faktisk er praktiseret af Kefas. Man kan derfor i dette tilfælde oversætte εἰ ved "når". Se HKN, S § 195a.

Participiet ὑπάρχων udtrykker her en indrømmelse; ᾽Ιουδαῖος ὑπάρχων betyder altså "skønt værende jøde". Se BDR § 418,3 og HKN, S § 181.

Verbalformen ζῇς er præsens indikativ af ζάω. Se BDR § 88.

I spørgesætningen πῶς κτλ. er verbet ἀναγκάζεις konstrueret med objekt + udfyldende infinitiv. Se BDR § 392e og HKN, S § 161. I Matth. 14,22 er der en tilsvarende konstruktion efter det samme verbum. I øvrigt har ἀναγκάζεις muligvis konativ betydning i Gal 2,14, dvs. det kan betyde "søger at tvinge". Se BDR § 319 og HKN, S § 106.

V.15 Man kan opfatte v.15 som en selvstændig sætning, men det er også muligt, at φύσει ᾽Ιουδαῖοι ... ἁμαρτωλοί (evt. med underforstået participium ὄντες) og parallelt hermed εἰδότες i v.16 skal opfattes som appositioner til det indledende ἡμεῖς. Det er i så fald dette indledende ἡμεῖς, der genoptages i v.16 efter καί. Konstruktionen kan - noget udansk - gengives: "Vi - skønt (da den første apposition nok har koncessiv betydning) værende jøder af natur osv., men vidende, at osv. - også vi osv."

Dativen φύσει er at betegne som henseendets dativ. Se BDR § 197 og HKN, S § 35.

Udtrykket οὐκ ἐξ ἐθνῶν ἁμαρτωλοί (direkte oversat: "ikke syndere af hedninger") betyder: "ikke syndere af hedensk herkomst".

V.16 Det til subjektet i sætningen (dvs. til ἡμεῖς) knyttede participium εἰδότες (HKN, F § 88, nr.69) udtrykker en begrundelse. Det kan tydeliggøres ved gengivelsen: "da vi ved osv." Se BDR § 418,1 og HKN, S § 179.

᾽Εὰν μή er sjældnere end εἰ μή, men har samme betydning; jfr. 1,7 og 1,19. ᾽Εὰν μή gengives her bedst ved "men kun". Se BDR § 376,1a.

Genitiven ᾽Ιησοῦ Χριστοῦ efter πίστεως er en objektiv genitiv. Se BDR § 163 og HKN, S § 40.

Med aoristformen ἐπιστεύσαμεν sigter Paulus til den tid, da de kom til tro.

Bemærk, at der først konstrueres med διά, dernæst med ἐκ foran πίστεως. Betydningsmæssigt synes der ikke at være nogen forskel. Udtrykket πᾶσα σάρξ afspejler det hebraiske כָּל־בָּשָׂר; οὐ πᾶσα σάρξ = ingen.

V.17 I betingelsesbisætningen står ζητοῦντες som apposition til subjektet for εὑρέθημεν (se vedr. dette verbum HKN, S § 88, nr.36).

Εἰ ... εὑρέθημεν καὶ αὐτοὶ ἁμαρτωλοί = hvis vi bliver fundet (findes) også selv at være syndere". Det er et fortolkningsspørgsmål, om sætningen skal opfattes som casus irrealis eller som casus realis - om det altså iflg. Paulus er en utænkelig mulighed, han nævner.

Ζητοῦντες er - som det ofte er tilfældet - konstrueret med udfyldende infinitiv.

Præpositionsleddet ἐν Χριστῷ har sandsynligvis samme betydning som en instrumental dativ. ᾽Εν Χριστῷ korresponderer her med det ofte forekommende præpositionsled ἐν νόμῳ (jfr. 3,11).

Enkelte håndskrifter læser ἄρα (følgepartikel) i stedet for tekstens ᾶρα, der er spørgende.

Scanned by CamScanner

KAPITEL 3

V.1 Af adjektivet νοητός, der kan betyde "forstandig" (jfr. substantivet νοῦς og verbet νοεῖν), dannes med foranstilling af α-privativum (et negerende α svarende til vort negerende u) ἀνόητος.

Med aoristformen ἐβάσκανεν (af βασκαίνειν, der er hapax legomenon [ἅπαξ λεγόμενον] i Det nye Testamente, dvs. ordet forekommer kun denne ene gang) karakteriseres fortryllelsen som noget, der helt er lykkedes. Se om brugen af kompleksiv aorist BDR § 332 og HKN, S § 118.

Dativen οἷς står som dativobjekt bestemt af verbet προεγράφη.

I præpositionsleddet κατ᾽ ὀφθαλμούς betyder κατά, der som præposition ofte angiver retningen hen imod noget, "for". Se HKN, S § 55a. Jfr. i øvrigt udtrykket κατὰ πρόσωπον i 2,11.

Udtrykket Ἰησοῦς Χριστὸς ... ἐσταυρωμένος gengives bedst: "Jesus Kristus ... som korsfæstet".

V.2 Μαθεῖν - se HKN, F § 88, nr.63. Μαθεῖν er udfyldende infinitiv efter θέλω. Se BDR § 392,1a og HKN, S § 161.

I koine-græsk er grænserne mellem de forskellige præpositioners betydningsområder i mange tilfælde ikke skarpe. Betydningsområderne kan tilmed gå ind over hinanden. En række verber - herunder μανθάνειν - kan således konstrueres med ἀπό + genitiv, medens der tidligere alene konstrueredes med παρά.

Genitiven νόμου efter ἔργων må betegnes som en kvalitativ genitiv, der nærmere karakteriserer gerningerne. Se BDR § 165 og HKN, S § 43.

Se vedr. ἐλάβετε HKN, F § 88, nr.59.

Substantivet ἀκοή kan betyde "øre", "hørelse", "rygte" (dvs."det hørte") og "forkyndelse" (formentlig i betydningen "videregivelse af det hørte"). I Gal 3,2 synes ἀκοή nærmest at have betydningen "forkyndelse". Genitiven πίστεως kan opfattes som en kvalitativ genitiv, evt. som en genitiv, der angiver hensigten. Se BDR § 163, 165 og 166 samt HKN, S § 40 og 43.

V.3 Det er muligt, at verset rummer to spørgsmål. Det første slutter så med ἐστε. Vælger man at læse verset som ét spørgsmål, må der underforstås et ὥστε foran ἐναρξάμενοι. Man kan også opfatte οὕτως ἐνόητοι ἐστε som spørgsmålet og det efterfølgende som en begrundelse for dette spørgsmål. I så fald må spørgsmålstegnet anbringes efter ἐστε, og den sidste sætning må læses som en konstatering.

Πνεύματι og σαρκί kan opfattes som instrumental dativ, hvis man ikke definerer denne for snævert.

V.4 Se vedr. τοσαῦτα HKN, F § 38.

Verbet πάσχειν (se HKN, F § 88, nr.73) har som grundbetydning "at modtage indtryk". Oftest tænkes der på negative indtryk, og det forklarer, at verbet i regelen bør oversættes med "at lide". Det kan være denne betydning, verbet har også i dette vers, men på baggrund af det foregående er det rimeligere at antage, at der her er tænkt på modtagelsen af positive indtryk, hvorfor oversættelsen "opleve", "erfare" er at foretrække.

Udtrykket εἴ γε καὶ εἰκῇ betyder antagelig: "hvis det virkelig var forgæves".

V.5 Den bestemte artikel ὁ er ikke blot knyttet til ἐπιχορηγῶν, men også til ἐνεργῶν. Det er åbenbart, at der med de to participier tænkes på Gud.

I den sidste sætning må underforstås enten τοῦτο ἐποίησεν eller de til participierne

Scanned by CamScanner

svarende finite verbalformer ἐπιχορηγεῖ og ἐνεργεῖ. I sidste tilfælde ville sætningen lyde: ἐπιχορηγεῖ τὸ πνεῦμα καὶ ἐνεργεῖ δυνάμεις ἐξ ἔργων νόμου ἢ ἐξ ἀκοῆς πίστεως;

Vedr. ἐξ ἔργων og ἀκοῆς πίστεως se kommentarerne til v.2.

V.6 Konstruktionen καθὼς κτλ. synes at være elliptisk (HKN, S § 206), da tankegangen formentlig er følgende: For galaterne var det troen, der var afgørende (v.5), ligesom (καθώς) det var det for Abraham. Der er dog også en anden forståelsesmulighed. Καθώς kan nemlig undertiden indføre en begrundelse (BDR § 453,2), og derfor kan καθώς-sætningen opfattes som en begrundelse for udsagnet i v.5.

Udtrykket ἐλογίσθη (af λογίζεσθαι) eis hidrører fra LXX og er betydningsmæssigt beslægtet med det hellenistiske λογίζεσθαι = "sætte på ens konto" (BDR § 145,2).

V.7 Formen γινώσκετε kan være indikativ, men er nok snarere imperativ.

Se vedr. den konsekutive konjunktion ἄρα BDR § 451,2 og HKN, S § 208,1.

Med udtrykket οἱ ἐκ πίστεως (de, der er af tro) menes de mennesker, der lever i tro. Lignende udtryk findes f.eks. Rom 4,14 (οἱ ἐκ νόμου), Rom 4,12 og Gal 2,12 (οἱ ἐκ περιτομῆς) og Rom 2,8 (οἱ ἐξ ἐριθείας) – jfr. Gal 3,10.

Det demonstrative pronomen οὗτοι genoptager subjektet οἱ ἐκ πίστεως.

Det indeklinable ord Ἀβραάμ (BDR § 53,1 og HKN, F § 20) står her i genitiv.

V.8 Det indledende participium προϊδοῦσα (jfr. HKN, F § 88, nr.72) udtrykker en årsag til udsagnet i hovedsætningen. Udtrykket προϊδοῦσα ἡ γραφή viser, at substantivet ἡ γραφή er personificeret.

Προϊδοῦσα og προευηγγελίσατο har hver sin med ὅτι indledte genstandssætning. Det sidste ὅτι opfattes bedst som ὅτι-recitativum. Se BDR § 470,1 og HKN, S § 200c.

Præsensformen δικαιοῖ kan ses som udtryk for den forståelse, at Gud altid retfærdiggør ἐκ πίστεως.

V.9 Med ὥστε angives, at v.9 rummer følgen af det forud fremførte.

Se vedr. οἱ ἐκ πίστεως kommentarerne til v.7.

Adjektivet πιστός må her have betydningen "troende".

Den bestemte artikel τῷ foran πιστῷ Ἀβραάμ tjener til at tydeliggøre det indeklinable egennavns kasus. Se BDR § 260,3.

V.10 Som γάρ viser, følger nu en (negativ) begrundelse for udsagnet om, at velsignelsen gælder dem, der tror.

Genitiven νόμου kvalificerer ἔργων – som det ofte er tilfældet hos Paulus; se f.eks. Rom 3,20.28; Gal 2,16; 3,2.5.

Ὅτι ἐπικατάρατος πᾶς er en nominalsætning. Det underforståede verbum må være ἐστίν.

Uanset om der mellem ἐμμένει og πᾶσιν skal læses ἐν eller ej, er betydningen "blive i" givet allerede med præpositionen ἐν i verbet ἐμμένει. Se HKN, F § 7g og BDR § 202,1. Jfr. Ap.G. 14,22.

En med genitiven τοῦ anført infinitiv kan have final eller konsekutiv betydning – altså have betydningen "for at" eller "så at". Se BDR § 400 og HKN, S § 159f.

Pronominet αὐτά refererer til πᾶσιν τοῖς γεγραμμένοις.

V.11 I v.11a, der rummer en påstand, som underbygges i 11b og 12, er hele sætningen ὅτι ... παρὰ τῷ θεῷ subjekt og δῆλον er subjektsprædikat efter et underforstået ἐστίν. Man kan dog også opfatte ὅτι-sætningen som en deklarativ sætning efter det upersonlige udtryk

Scanned by CamScanner

δῆλόν (ἐστιν).

Præpositionsleddet ἐν νόμῳ har instrumental betydning og kan gegives: "ved loven".

I den anden ὅτι-sætning, der er begrundende, er det ikke éntydigt, hvortil præpositionsleddet ἐκ πίστεως skal knyttes. Den ene mulighed er at forbinde leddet med ὁ δίκαιος og oversætte: "den retfærdige af tro" eller "den af tro retfærdige". Den anden mulighed er en tilknytning til verbet, og så kan der gengives: "skal leve af tro".

V.12 Med αὐτά og ἐν αὐτοῖς sigtes der til de mange i loven forekommende bestemmelser.

Præpositionsleddet ἐν αὐτοῖς har - ligesom ἐν νόμῳ i v.12 - instrumental betydning.

V.13 Med aoristformen ἐξηγόρασεν tænkes formentlig på Jesu død; jfr. slutningen af verset.

Vedr. participiet γενόμενος, der står som apposition til Χριστός, se HKN, F § 88, nr.21. Γενόμενος ktl. tydeliggør ἐξηγόρασεν.

I forbandelsesudsagnet ἐπικατάρατος ktl. er verbet underforstået. Se BDR § 128,5.

Participiet κρεμάμενος er dannet af νυμι-verbet κρεμάννυμι.

V.14 Den indledende ἵνα-sætning er afhængig af Χριστὸς ἡμᾶς ἐξηγόρασεν ktl. i begyndelsen af v.13. Det samme må imidlertid også gælde for den følgende ἵνα-sætning.

I udtrykket ἡ εὐλογία τοῦ Ἀβραάμ kan man forklare genitiven som en possessiv genitiv. Der tænkes så på den velsignelse, som var Abrahams. Ligger vægten derimod mere på, at det var den velsignelse, der havde Abraham som adressat, er der tale om en objektiv genitiv. Forskellen er dog i dette tilfælde ikke stor.

Artiklen τοῦ foran Ἀβραάμ tjener til at angive det indeklinable egennavns kasus.

Præpositionsleddet εἰς τὰ ἔθνη hører sammen med verbet γένηται. Εἰς + akkusativ er her brugt svarende til dativ. Se BDR § 207,1.

Med ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ betones, at det er i og ved Kristus, det er muliggjort, at velsignelsen nu også kommer til at omfatte hedningerne.

Det direkte objekt for λάβωμεν (HKN, F § 88, nr.59) er τὴν ἐπαγγελίαν, men meningen er næppe den, at det blot er forjættelsen, der fås, men derimod "den forjættede Ånd". Der tænkes altså utvivlsomt på at få opfyldt forjættelsen om Ånden. Τοῦ πνεύματος kan derfor opfattes som en objektiv genitiv, evt. som en indholdsgenitiv. Se BDR § 167 og HKN, S § 43.

V.15 Med præpositionsleddet κατὰ ἄνθρωπον præciseres, at Paulus med det, han netop vil sige, holder sin inden for den menneskelige erfaringsverden.

Adverbiet ὅμως betyder "dog", "alligevel". Det er trukket frem i sætningen (jfr. 1 Kor 14,7), der egentlig burde været formet således: καίπερ ἀνθρώπου κεκυρωμένην διαθήκην ὅμως οὐδεὶς ἀθετεῖ ἢ ἐπιδιατάσσεται. Meningen er: Skønt det kun er et menneskes retsgyldige testamente, der tænkes på, så er der dog ingen, der kan omstøde det eller føje noget til. Se BDR § 450,2.

Akkusativen κεκυρωμένην διαθήκην er objekt i sætningen.

Verdet er første led i den argumentationsform, der betegnes a minore ad maius (= fra det mindre til det større). Er et menneskes testamente ubrydeligt, hvor meget mere gælder det så ikke Guds?

V.16 Se vedr. ἐρρέθησαν HKN, F § 88, nr.61.

Dativen τῷ σπέρματι står syntaktisk parallelt med τῷ Ἀβραάμ.

Dativen τοῖς σπέρμασιν - og senere τῷ σπέρματι - må forklares som en genoptagelse af det foranstående τῷ σπέρματι.

Konstruktionen λέγειν ἐπί τινος betyder "tale om en"; ὡς ἐπὶ πολλῶν ἀλλ' ὡς ἐφ' ἑνός kan derfor (efter det foranstående verbum λέγει) gengives: "ligesom om mange (dvs. som

Scanned by CamScanner

om der mentes mange), men ligesom om én (dvs. som gælder det én). Se BDR § 234,3. Se vedr. ἑνός HKN, F § 40b.

I den afsluttende relativsætning ville det grammatisk rigtige være neutrumformen ὅ, som da også findes i enkelte håndskrifter. Der er dog næppe tvivl om, at ὅς er oprindelig. Det er prædikatsleddet Χριστός, der har fået Paulus til at anvende maskulinum og ikke neutrum.

V.17 Med τοῦτο δὲ λέγω tilkendegives, at den afbrudte tankerække vedr. testamentet genoptages.

Διαθήκην (objekt for ἀκυροῖ) er for betoningens skyld rykket frem i sætningen.

Ved passivkonstruktioner eller passiviske udtryk (her προκεκυρωμένην) angives det saglige subjekt ofte i et præpositionsled indledt med præpositionen ὑπό (agens). Se BDR § 232,2 og HKN, S § 59b.

Mellem artiklen ὁ og substantivet νόμος (sætningens subjekt) står en adjektivisk bestemmelse i form af præpositionsleddet μετὰ τετρακόσια καὶ τριάκοντα ἔτη γεγονώς.

Se vedr. τετρακόσια καὶ τριάκοντα HKN, F § 40a og vedr. γεγονώς § 88, nr.21.

Konstruktionen εἰς τὸ καταργῆσαι svarer betydningsmæssigt til en følgebisætning. Se BDR § 402,2 og HKN, S § 170a.

V.18 Verset rummer begrundelsen for udsagnet i v.17. Derfor indledes med γάρ.

Præpositionsleddet ἐκ νόμου betyder i sammenhængen "en følge af at holde loven".

Selv om der ikke er ἄν i hovedsætningen οὐκέτι ἐξ ἐπαγγελίας, er det dog nærliggende at mene, at perioden εἰ γὰρ ... ἐξ ἐπαγγελίας skal opfattes som en casus irrealis.

Oftest har οὐκέτι tidsbetydning, men her er ordet brugt med logisk betydning.

Det underforståede objekt for κεχάρισται er τὴν κληρονομίαν.

Med perfektformen κεχάρισται markeres den blivende betydning af Guds handling over for Abraham.

V.19 Τί οὖν ὁ νόμος; kan betyde: "Hvad er så loven?", men også: "Hvorfor er så loven kommet?", evt. (jfr. προσετέθη i den følgende sætning): "Hvorfor er så loven føjet til?"

Præpositionen χάριν (egentlig akkusativ af substantivet χάρις), der konstrueres med genitiv (τῶν παραβάσεων), er usædvanlig ved at være anbragt efter styrelsen.

Se vedr. προσετέθη HKN, F § 80.

Sætningen ἄχρις οὗ ἔλθῃ (HKN, F § 88, nr.34) er casus eventualis i en tidsbisætning. I en sådan sætning skulle der egentlig være et ἄν, men ἄν er i regelen udeladt, hvor der konstrueres med ἄχρις οὗ. Se BDR § 383,2.

I relativsætningen ᾧ ἐπήγγελται er konstrueret med perfektum. Se om perfektum kommentarerne til v.18.

Participiet διαταγείς (af διατάσσειν) er maskulinum, da det er bestemt af det underforståede subjekt for προσετέθη - nemlig ὁ νόμος.

Præpositionerne διά og ἐν i præpositionsleddene δι᾽ ἀγγέλων og ἐν χειρί har omtrent samme betydning og kan gengives med ordet "ved". Beslutningen om loven er truffet af Gud; formidlingen sker ved engle og ved en mellemmands hånd. I øvrigt er ἐν χειρί at betragte som en hebraisme; jfr. בְּיַד. Se vedr. brugen af διά BDR § 223,3 og HKN, S § 54b.

V.20 Sætningen ὁ δὲ μεσίτης ἑνὸς (HKN, F § 40b) οὐκ ἔστιν betyder direkte oversat: "Mellemmanden er ikke én enkelts". Tankegangen kan positivt gengives sådan: Mellemmanden er mellemmand for flere - måske tænkes på de netop nævnte engle. Man kan også forstå udtrykket som en markering af den kendsgerning, at en mellemmand i sagens natur ikke kan være det alene for én, - der må være mindst to parter.

Scanned by CamScanner

V.21 Af γάρ i betingelsesbisætningen fremgår, at Paulus i dette tilfælde ikke nøjes med afvisningen μὴ γένοιτο.

Εἰ γὰρ ἐδόθη ... ἂν ἦν ἡ δικαιοσύνη er casus irrealis. Se BDR § 360 og HKN, S § 195b.

Da participiet δυνάμενος med den udfyldende infinitiv ζωοποιῆσαι står som en nærmere bestemmelse af νόμος, er det begrundet, at participiet har bestemt artikel, selv om substantivet νόμος ikke har det. Jfr. BDR § 412,3.

V.22 Adversativpartiklen ἀλλά sætter det i v.22 fremførte op over for den forestilling, at der skulle være en retfærdiggørelse ἐκ νόμου (v.21).

Undertiden anvendes neutrum, selv om der er tænkt på personer. Bl.a. Rom 11,32 taler for, at τὰ πάντα står med samme betydning som τοὺς πάντας. Jfr. 1 Kor 1,27ff. og BDR § 138,1.

Ἰησοῦ Χριστοῦ er en objektiv genitiv efter πίστεως.

Se vedr. δοθῇ HKN, F § 88, nr.25.

V.23 Da der lige har været tale om, at forjættelsen skulle gives til dem, der tror (v.22), indføres udsagnet om tiden, før troen kom, med et adversativt δέ.

Se vedr. konstruktionen πρὸ τοῦ ἐλθεῖν (HKN, F § 88, nr.34) τὴν πίστιν BDR § 403,6 og HKN, S § 170c og 194f. Det er altså en akkusativ med infinitiv i genitiv (jfr. artiklen τοῦ), som er styrelsen i præpositionsleddet. Konstruktionen svarer betydningsmæssigt til en tidsbisætning.

Også præpositionsleddet εἰς τὴν μέλλουσαν πίστιν ἀποκαλυφθῆναι svarer betydningsmæssigt til en tidsbisætning. Konstruktionen med μέλλειν + infinitiv svarer til futurum. Se BDR § 356. Det forudsættes altså, at μέλλουσαν (participium) skal forbindes med ἀποκαλυφθῆναι, selv om substantivet πίστιν er anbragt mellem de to ord. Se BDR § 474,5. Participiet μέλλουσαν kan imidlertid også opfattes som en attributiv bestemmelse til πίστιν, hvorved betydningen bliver "den kommende tro". Man kan så opfatte styrelsen i præpositionsleddet som en akkusativ med infinitiv. Sammenlign konstruktionen εἰς τὴν ktl. med πρὸς τὴν ktl. Rom 8,18.

Participiet συγκλειόμενοι, der står som apposition til subjektet for ἐφρουρούμεθα, er samtidig en modalitetsbestemmelse til sætningsverbet, dvs. det angiver sammen med det følgende præpositionsled, hvordan bevogtningen er at forstå.

V.24 Den almindelige konstruktion efter ὥστε er infinitiv, evt. akkusativ med infinitiv. Sjældent - som her - indleder ὥστε en selvstændig sætning med verbet i indikativ. Se BDR § 391,2.

P 46 og B læser aorist (ἐγένετο) i stedet for perfektum (γέγονεν). Det er vanskeligt at afgøre, hvilken af de to læsemåder der må anses for at være den oprindelige, men ἐγένετο er nok den "letteste". Se vedr. verbet HKN, F § 88, nr.21.

Præpositionsleddet εἰς Χριστόν kan oversættes "til Kristus" i den betydning, at loven skal føre mennesker til Kristus. Sandsynligere er det dog nok, at εἰς har tidslig betydning (se 3,25 og 4,2), og at εἰς Χριστόν betyder "indtil Kristus (kom)". Hvad Paulus siger er i så fald, at loven har virket som παιδαγωγός i en bestemt periode - ikke at den har den funktion at lede mennesker til Kristus.

V.25 Den absolutte genitiv ἐλθούσης τῆς πίστεως svarer betydningsmæssigt til en tidsbisætning. Se BDR § 423 og HKN, S § 186 og 194e. Se vedr. ἐλθούσης HKN, F § 88, nr.34.

V.26 Det er umiddelbart nærliggende at knytte præpositionsleddet ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ til τῆς πίστεως. Man kunne dog i så fald have ventet en gentagelse af artiklen (τῆς πίστεως

Scanned by CamScanner

τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ). Dertil kommer, at udtrykket πίστις ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ i betydningen "tro på Kristus Jesus" ville være usædvanligt for Paulus. Det må derfor foretrækkes at forbinde ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ med πάντες γὰρ υἱοὶ θεοῦ. Herfor taler også det begrundende v.27, hvori der henvises til dåben i Kristus.

V.27 Det relative pronomen ὅσοι refererer til dem, der er omfattet af πάντες (v.26).

Εἰς Χριστὸν βαπτισθῆναι er antagelig ensbetydende med εἰς τὸ ὄνομα Χριστοῦ βαπτισθῆναι. Se 1 Kor 1,13.15 samt Ap.G. 19,5.

Med aoristformen ἐνεδύσασθε sigter Paulus utvivlsomt til dåben. Ἐνδύειν er et af Paulus forholdsvis hyppigt anvendt verbum. Se f.eks. Rom 13,12.14; 1 Kor 15,53-54; 2 Kor 5,3. Verbet anvendes ikke mindst i etiske sammenhænge.

V.28 Det flere gange forekommende ἔνι er en forkortet form af ἔνεστιν ("der er ", "der findes"). Se BDR § 98.

Ἄρσεν og θῆλυ er neutrum af adjektiverne ἄρσην og θῆλυς. Direkte oversat: "mandligt" og "kvindeligt". Neutrumsformerne kan - som det er tilfældet her - bruges med betydningen "mand" og "kvinde".

Man kunne som subjektsprædikat i sætningen πάντες γὰρ κτλ. have ventet ἕν (neutrum), men Paulus skriver εἷς (maskulinum), hvilket leder tanken hen på hans tale om den enhed, der består i dette, at menigheden er Kristi legeme. Se også Efes 2,15: ἵνα τοὺς δύο κτίσῃ ἐν αὐτῷ εἰς ἕνα καινὸν ἄνθρωπον. Det tekstkritiske apparat oplyser om flere læsemåder uden εἷς i Gal 3,28, men de skyldes sikkert alle, at læsemåden med εἷς er følt vanskelig. Tekstens læsemåde har uden diskussion den bedste ydre bevidnelse.

V.29 I adskillige tilfælde har εἰ betydningen "når". Se HKN, S § 195a.

Se vedr. genitiven Χριστοῦ i den indledende nominalsætning BDR § 162,7 og HKN, S § 38.

Den konsekutive konjunktion ἄρα i hovedsætningen korresponderer med εἰ i betingelsesbisætningen. Jfr. 2,21, men også Matth 12,28 par. og Hebr 12,8.

Κληρονόμοι er et nyt subjektsprædikat efter ἐστέ, og ordet står altså parallelt med σπέρμα.

Det indeklinable egennavn Ἀβραάμ har bestemt artikel til angivelse af kasus.

Scanned by CamScanner

KAPITEL 4

V.1 Undertiden forekommer λέγω med betydningen "jeg mener"; jfr. 3,17 og 5,16 samt 1 Kor 1,12.

Præpositionsleddet ἐφ᾽ ὅσον χρόνον betyder "så lang tid som", "så længe som"; jfr. Rom 7,1 og 1 Kor 7,39 samt den kortere formulering ἐφ᾽ ὅσον Matth 9,15 og 2 Pet 1,13.

Genitiven δούλου skyldes διαφέρει. Se BDR § 180,3 og HKN, S § 44h. Οὐδέν (neutrum af οὐδείς) er henseendets akkusativ. "I intet adskiller arvingen sig osv." BDR § 160 og HKN, S § 24.

Participiet ὤν, der knytter sig til subjektet for διαφέρει, har koncessiv betydning. BDR § 418,3 og HKN, S § 181.

Subjektsprædikatet κύριος konstrueres med genitiv, eftersom det, der herskes over, står i genitiv. BDR § 177 og HKN, S § 44f.

V.2 Προθεσμία er vel oprindeligt femininum af adjektivet προθέσμιος, og substantivet ἡμέρα skal underforstås. Når regelen bliver, at substantivet udelades, opfattes adjektivet efterhånden som et substantiv. Se BDR § 241.

V.3 Formen ἤμεθα (en parallel til aktivformen ἦμεν) viser, at tendensen til at anvende mediale endelser i bøjningen af εἶναι gør sig gældende allerede på nytestamentlig tid. Se BDR § 98 og HKN, F § 81. Ἦμεθα δεδουλωμένοι er en perifrastisk konstruktion. Se BDR § 352 og HKN, S § 188.

Substantivet στοιχεῖον kan betegne et grundlæggende element i en større helhed og kan derfor have betydninger som f.eks. "grundelement", "grundstof", "begyndelsesgrund", "grundbegreb", "elementaränd". Vedr. det vanskelige spørgsmål om betydningen af ordet i dette vers (τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου) og i v.9 (τὰ ἀσθενῆ καὶ πτωχὰ στοιχεῖα) må henvises til kommentarerne.

V.4 Præpositionen ἐκ angiver herkomst. Gud sendte (ἐξαπέστειλεν) sin søn, og sønnen kom fra en kvinde.

Et med τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου beslægtet udtryk findes Efes 1,10 (τοῦ πληρώματος τῶν καιρῶν).

V.5 Den første ἵνα-sætning kan knyttes til ἐξαπέστειλεν i v.4, men der synes også at være en forbindelse til leddet γενόμενον ὑπὸ νόμον.

Τοὺς ὑπὸ νόμον er et eksempel på et substantiveret præpositionsled. Se HKN, S § 10.

Versets anden ἵνα-sætning er knyttet til ἐξαγοράσῃ. Se vedr. ἀπολάβωμεν HKN, F § 88, nr.59.

V.6 Υἱοθεσία, der kendes som et juridisk udtryk brugt i forbindelse med adoption, er sammensat af υἱός og τίθημι (stille som søn).

Som tilfældet er i 1 Kor 12,15; Joh 15,19 og 20,29, har vi også i dette vers begrundelsessætningen (ὅτι ktl.) forud for hovedsætningen (ἐξαπέστειλεν ὁ θεός ktl.).

Participiet κρᾶζον står som apposition til τὸ πνεῦμα.

Såvel αββα (aramaisk אבא) som ὁ πατήρ er at opfatte som vokativ. Ganske vist har ordet πατήρ en særlig vokativform, nemlig πάτερ. Se f.eks. Matth 6,9. Om nominativ i stedet for vokativ, se BDR § 147 og HKN, S § 17.

V.7 Se vedr. brugen af ὥστε kommentarerne til 3,24.

I de sidste to sætninger må verbalformen εἶ (se den første sætning) underforstås.

Scanned by CamScanner

De forskelligartede læsemåder i versets slutning er sikkert at forklare på den måde, at det ville svare bedre til Paulus' udtryksmåde, hvis Kristus her indførtes som formidleren ved præpositionen διά. Men i sidste instans er galaterne dog arvinger som en konsekvens af det, Gud har gjort eller ladet ske. Tekstens læsemåde bør fastholdes med den begrundelse, at den er den vanskeligste og samtidig den bedst bevidnede. Se i øvrigt BDR § 223,3.

V.8 Med τότε i dette vers korresponderer νῦν i det følgende vers, og οὐκ εἰδότες (v.8) korresponderer med γνόντες (v.9).

Participiet εἰδότες synes her at have kausalbetydning. Se HKN, S § 179 og F § 88, nr.69.

Da οὐκ εἰδότες udtrykker en påstand, er det nægtelsen οὐκ og ikke som almindeligt i forbindelse med participier μή (jfr. μὴ οὖσιν i det følgende), der er anvendt. BDR § 430 og HKN, S § 211.

Ἐδουλεύσατε må opfattes som en kompleksiv aorist. BDR § 332 og HKN, S § 118.

I udtrykket τοῖς φύσει μὴ οὖσιν θεοῖς er φύσει henseendets dativ (BDR § 197,2 og HKN, S § 35), og participiet οὖσιν står som attributivt adjektiv.

V.9 Se vedr. γνόντες og γνωσθέντες - der her formentligt rummer et kausalt aspekt - HKN, F § 88, nr.22.

I passiv-konstruktioner som f.eks. γνωσθέντες ὑπὸ θεοῦ angives det saglige subjekt ofte i genitiv efter præpositionen ὑπό (agens). Se BDR § 232,2 og HKN, S § 59b.

I relativsætningen οἷς πάλιν κτλ. læser så vægtige håndskrifter som ℵ og B δουλεῦσαι (ingressiv aorist), og det kan være den oprindelige læsemåde.

Forekomsten af såvel πάλιν som ἄνωθεν må betegnes som en pleonasme.

V.11 I genstandssætninger efter frygtsverber som φοβοῦμαι konstrueres med μή (πως) + konjunktiv (evt. μήποτε + konjunktiv), med mindre frygten gælder noget fortidigt. Da Paulus her tænker på sit allerede udførte arbejde, er verbet i indikativ, som det fremgår af κεκοπίακα. Se BDR § 370 og HKN, S § 146.

Ὑμᾶς efter φοβοῦμαι kan opfattes som henseendets akkusativ. Se om denne BDR § 160 og HKN, S § 24. BDR § 476,2 vil dog opfatte ὑμᾶς som en prolepse, nemlig som en foregribelse af εἰς ὑμᾶς.

Κοπιᾶν εἰς τινα kan betyde "arbejde for en", evt. også "arbejde med (på) en".

V.12 I den begrundende ὅτι-sætning må underforstås ἐγενόμην.

Den, man beder til eller beder om noget, kan anføres i et præpositionsled styret af πρός, men det almindelige er, at der - som her - konstrueres med genitiv. BDR § 180,4 og HKN, S § 44b.

Ud fra δέομαι ὑμῶν kan sluttes, at det indledende γίνεσθε må være imperativ.

Verbet ἠδικήσατε er konstrueret med to akkusativer, nemlig dels objektsakkusativ (με), dels indholdsakkusativ (οὐδέν). BDR § 156. Se HKN, F § 39 vedr. οὐδέν.

V.13 Substantivet ἀσθένεια, der ofte oversættes ved "sygdom", har som grundbetydning "svaghed"; det er dannet af substantivet τὸ σθένος (styrke) med foranstillet α-privativum.

Vedr. οἴδατε se HKN, F § 88, nr.69.

Det er nærliggende at antage, at τὸ πρότερον (komparativ til προ) har betydningen "første gang (af to)", og i så fald viser stedet, at Paulus to gange har været hos dem, han skriver til. Dog kan τὸ πρότερον også anvendes mindre præcist med betydningen "tidligere". Se BDR § 62,1.

V.14 Verset indledes med en ikke helt vellykket formulering. Hvad Paulus vil sige er, at

Scanned by CamScanner

galaterne ikke er faldet for fristelsen til at ringeagte eller afsky ham som følge af hans svaghed i kødet, dvs. som følge af hans sygdom. Men som det er formuleret, er det ikke Paulus, der er objekt for ἐξουθενήσατε og ἐξεπτύσατε, derimod τὸν πειρασμόν. Paulus har ikke gennemført den udtryksmåde, han lagde op til.

Τὸν πειρασμὸν ὑμῶν kan isoleret oversættes "fristelsen for jer", men af hensyn til den måde, hvorpå Paulus fortsætter, må ordene oversættes anderledes, hvis der skal komme en sammenhængende og forståelig gengivelse ud af det.

Verbet ἐκπτύειν (spytte ad) kan have apotropæisk (afværgende) betydning, og det kan det også her, idet der kan være tale om en afværgende handling over for en sygdomsdæmon. Sandsynligere er det dog, at verbet på dette sted er brugt med den mere afsvækkede betydning "afsky".

Det asyndetisk tilføjede ὡς Χριστὸν Ἰησοῦν betegner indholdsmæssigt en stigning i forhold til ὡς ἄγγελον θεοῦ.

V.15 I den indledende nominalsætning vil ὑμῶν kunne forklares som en objektiv, men også som en subjektiv genitiv, idet meningen synes at være følgende: Hvad er der blevet af jeres prisen jer selv salige? Saligprisningen skulle altså være begrundet i deres forhold til Paulus.

Γάρ indleder en begrundelse for, at galaterne tidligere skattede Paulus umådeligt højt.

Perioden εἰ δύνατον (underforstået ἦν) ... ἐδώκατέ μοι er casus irrealis og viser, at der i sådanne konstruktioner ikke altid er ἄν i hovedsætningen. Se BDR § 360,1 og HKN, S § 195b.

Verset har i øvrigt givet støtte til den teori, at Paulus led af en øjensygdom, men måske er talen om at rive øjnene ud og give dem til Paulus at opfatte som en hyperbel, altså som en stilistisk overdrivelse, der skal belyse det gode forhold mellem Paulus og galaterne.

V.16 Som det jævnligt er tilfældet, har ὥστε konkluderende betydning. Man kan her oversætte: "Er jeg så blevet jeres fjende osv.?"

Substantivet ἐχθρός konstrueres med genitiv. Derfor ὑμῶν.

Participiet ἀληθεύων rummer sandsynligvis et kausalt aspekt, men det ville også give mening, hvis der var tale om et koncessivt. BDR § 418,1.3 og HKN, S § 179.

Se vedr. γέγονα HKN, F § 88, nr.21.

V.17 Uformidlet sker der subjektskifte, idet subjektet for pluralisformerne ζηλοῦσιν o g θέλουσιν ikke kan være galaterne, men må være dem, der har sneget sig ind i menigheden og dér forvoldt uro (jfr. f.eks. 2,4ff.).

Udtrykket ζηλοῦσιν τινα betyder "være nidkær over for en", "vise iver for en".

I ἵνα-sætningen ventes konjunktiv, og ζηλοῦτε er da også iflg. BDR § 91 en konjunktiv, selv om den ikke svarer til formen på klassisk græsk.

V.18 Det er ikke udtrykt, hvem der er det saglige subjekt for ζηλοῦσθαι. Det siges heller ikke, hvem nidkærheden gælder. Meningen kan være: Det er da godt, at der af andre vises iver for jer, også når jeg ikke er hos jer - blot det er med henblik på det gode. Men meningen kan også være: Det er godt, at der af mig altid vises iver for jer osv. Endelig er der den mulighed, at der er tænkt på galaternes iver for Paulus. Det er godt, at den - når det gælder det gode - altid kommer til udtryk, også når han ikke er hos dem. Oversættes der: "Det er godt, at der vises iver i det gode osv.", holdes de forskellige muligheder åbne for fortolkningen. Opfattes ζηλοῦσθαι i betydningen "være ombejlet", er der stadigvæk de ovenfor nævnte muligheder, når det gælder spørgsmålet om, hvem der sagligt er subjekt.

Præpositionsleddet med den substantiverede akkusativ med infinitiv (ἐν τῷ παρεῖναί με) svarer betydningsmæssigt til en tidsbisætning. BDR § 404,1 og HKN, S § 170b.

Scanned by CamScanner

V.19 Maskulinumformen οὓς (i stedet for ἅ svarende til neutrumsordet τέκνα) er et eksempel på constructio ad sensum. BDR § 296,3 og HKN, S § 69.

I tidsbisætningen μέχρις οὗ ktl. er konstruktionen casus eventualis, hvorfor verbet står i konjunktiv (μορφωθῇ). Efter μέχρις οὗ er der imidlertid aldrig ἄν. BDR § 383,2 og HKN, S § 147.

V.20 Imperfektformen ἤθελον (om formen se HKN, F § 44 anm.1, s.42) udtrykker et ønske og har betydning som optativ. Verbet konstrueres med udfyldende infinitiv (παρεῖναι og ἀλλάξαι). BDR § 392,1a og HKN, S § 161. Bemærk skiftet fra præsens infinitiv (παρεῖναι) til aorist infinitiv (ἀλλάξαι).

Den afsluttende ὅτι-sætning begrunder ἤθελον ktl. Ἀπορεῖν betyder "ingen udvej at have" (ἄπορος er sammensat af α-privativum og πόρος, der betyder "gennemgang") og kan derfor oversættes "at være rådvild". Konstruktionen ἀποροῦμαι ἐν ὑμῖν har en parallel i θαρρῶ ἐν ὑμῖν i 2 Kor 7,16.

V.21 Οἱ ὑπὸ νόμον θέλοντες εἶναι er apposition til subjektet for imperativen λέγετε.

Nogle håndskrifter læser ἀναγινώσκετε (af ἀναγινώσκειν = at læse) i stedet for ἀκούετε. Det er en klart dårligere bevidnet læsemåde, og samtidig er den lettere, idet νόμον synes at passe bedre som objekt for ἀναγινώσκειν end for ἀκούετε. Τὸν νόμον οὐκ ἀκούετε; kan gengives: "Hører I ikke loven blive læst op?", eller: "Hører I ikke, hvad loven siger?"

V.22 Se vedr. formen ἔσχεν HKN, F § 88, nr.37, og vedr. ἕνα § 40b. Om konstruktionen med de to gange ἕνα se BDR § 247,3.

Efter τῆς ἐλευθέρας må underforstås genitivformen γυναικός af substantivet γυνή. Det samme er tilfældet i det følgende vers.

V.23 Subjekterne i de to sætninger er henholdsvis ὁ μὲν ἐκ τῆς παιδίσκης og ὁ δὲ ἐκ τῆς ἐλευθέρας. I den anden sætning er verbet γεγέννηται underforstået. Den afgørende modsætning kommer frem i de til verbet knyttede præpositionsled κατὰ σάρκα og δι' ἐπαγγελίας. Håndskrifterne B og D (og mange flere) læser διὰ τῆς ἐπαγγελίας, hvorved understreges, at der skal tænkes på den kendte forjættelse, der blev givet til Abraham (se 1 Mos 17,16).

V.24 Neutrumformen ἅτινα (jfr. HKN, F § 37b) må referere til det i v.22 og 23 anførte.

Ἀλληγορεῖν betyder egentlig at sige noget andet (ἄλλο og ἀγορεύειν), end der direkte siges; jfr. udtrykket "at tale allegorisk". Ἅτινα ktl. kan derfor oversættes: "Disse ting har en allegorisk betydning".

Med det demonstrative pronomen αὗται sigtes til de i det foregående omtalte to kvinder. Derimod viser μία tilbage til det umiddelbart foranstående ord διαθῆκαι. Med μία μέν er der lagt op til en konstruktion med et korresponderende ἑτέρα δέ i det følgende, men som det ses af v.26, "glemmer" Paulus, hvad han med μία μέν har lagt op til.

Som en række andre transskriberede hebraiske ord er Σινᾶ (jfr. סִינַי) indeklinabelt. BDR § 56,3.

I forbindelse med participiet γεννῶσα må underforstås et ἐστίν.

Pronominet ἥτις (HKN, F § 37b) skal forbindes med μία (διαθήκη) i den foregående sætning.

V.25 Af de alternative læsemåder er der navnlig grund til at nævne dem, der ikke har Ἁγάρ. Nogle har i stedet γάρ. P 46, ℵ, C m.fl. - herunder en lang række kirkefædre -

Scanned by CamScanner

har en sådan læsemåde med γάρ, og den kan oversættes: "(For) Sinaj bjerg ligger i Arabien".

Læses Ἀγάρ med som i Nestles tekst, må artiklen τό forbindes med dette ord. Der kan så oversættes: "Ordet Hagar (τὸ Ἀγάρ) betegner Sinaj bjerg i Arabien", eller: "Ordet Hagar betegner i Arabien (evt. på arabisk) Sinaj bjerg".

Det er ikke klart, hvad der er subjekt for συστοιχεῖ. Følges den læsemåde, der ikke har Ἀγάρ, må τὸ Σινᾶ ὄρος være subjekt. Iflg. den anden læsemåde er subjektet antagelig Hagar (trælkvinden).

Artiklen τῇ (fem.) foran νῦν Ἰερουσαλήμ er at forklare med, at der er tale om en πόλις. Πόλις er femininum. Derfor er det også femininumformen αὐτῆς, der forekommer i versets afsluttende præpositionsled.

Subjekt for δουλεύει er Ἰερουσαλήμ.

V.26 Såvel i udtrykket ἡ ἄνω Ἰερουσαλήμ (jfr. jødiske forestillinger om יְרוּשָׁלַם שֶׁל מַעְלָה) som i ἡ νῦν Ἰερουσαλήμ (v.25) er et adverbium brugt som attributivt adjektiv. Se BDR § 434.

Det er v.26, der danner modsætningen til og korresponderer med μία μὲν ktl. i v.24.

V.27 Se vedr. formen εὐφράνθητι HKN, F § 49d.

Ordet στεῖρα forekommer både som adjektiv og som substantiv. Her er det brugt som et substantiv i vokativ.

Når Paulus bruger nægtelsen οὐ (οὐκ) i forbindelse med participier, må det forklares med, at han citerer LXX. Se BDR § 426 og HKN, S § 211 om brugen af nægtelser.

Se vedr. ῥῆξον HKN, F § 88, nr.86.

Ὅτι ktl. begrunder imperativerne i det foregående.

Adjektivet ἔρημος har ikke særlige former i femininum; derfor τῆς ἐρήμου.

V.28 Præpositionsleddet κατὰ Ἰσαάκ kan gengives "svarende til Isak", "på lignende måde som Isak" eller "ligesom Isak".

Med placeringen foran τέκνα er ἐπαγγελίας blevet betonet.

V.29 Svarende til det substantiverede udtryk ὁ κατὰ σάρκα γεννηθείς står τὸν κατὰ πνεῦμα med det underforståede participium γεννηθέντα.

V.30 Se vedr. ἔκβαλε HKN, F § 88, nr.18.

Konstruktionen οὐ μή med futurum indikativ (dog oftere aorist konjunktiv) udtrykker en stærk nægtelse. Se BDR § 365 og HKN, S § 142.

V.31 Håndskrifterne har forskellige læsemåder på det sted, hvor nu v.31 indledes. א, B, D* m.fl. har kausalpartiklen διό, og det er altså den af Nestle-Aland foretrukne læsemåde. P 46, D (2.korrektur) og en mængde andre vidner har følgepartiklen ἄρα (evt. ἄρα οὖν). Ingen af læsemåderne repræsenterer en naturlig fortsættelse af det foregående vers og må derfor nok ses som afslutning på hele afsnittet 4,21-30.

Scanned by CamScanner

KAPITEL 5

V.1 Dativen τῇ ἐλευθερίᾳ er søgt forklaret på flere måder. Sandsynligst er det, at den betegner det, som Kristus har befriet mennesket til - altså målet med befrielsen. I så fald er betydningen ikke meget forskellig fra den, der foreligger i v.13 udtrykt ved præpositionsleddet ἐπ᾽ ἐλευθερίᾳ.

Aoristformen ἠλευθέρωσεν leder tanken hen på en konkret begivenhed - nemlig Jesu død.

Præsens imperativ (στήκετε) gør det klart, at udsagnet har permanent gyldighed. Στήκω er en præsensform dannet af ἵστημι's perfektform ἕστηκα; se BDR § 73 og HKN, F § 78 anm.6.

Verbet ἐνέχειν betyder i passiv og med dativ "fastholdes af noget", "underordnes noget".

Nægtelsen μή viser, at ἐνέχεσθε er imperativ og ikke indikativ; se BDR § 426 og HKN, S § 211.

V.2 Med ἴδε ἐγὼ Παῦλος giver apostlen det følgende en særlig autoritet.

I den med ὅτι indledte genstandssætning efter λέγω er indskudt en betingelsessætning. Se i øvrigt BDR § 373 og HKN, S § 195c vedr. betingelsessætningen og HKN, F § 88, nr.96 vedr. περιτέμνησθε.

᾽Ωφελήσει er konstrueret med to akkusativer, nemlig foruden objekt (ὑμᾶς) også en indholdsakkusativ (οὐδέν). Se BDR § 156,1 og HKN, S § 22 samt F § 39.

V.3 Det efter παντὶ ἀνθρώπῳ følgende præsens participium udtrykker samtidighed (ethvert menneske, der lader sig omskære), men det rummer i dette tilfælde også et betingelsesaspekt. Se BDR § 418,2 og HKN, S § 180.

Som verbet ὀφείλειν kan konstrueres med udfyldende infinitiv, kan adjektivet ὀφειλέτης det også, som det ses af infinitiven ποιῆσαι i ὅτι-sætningen.

V.4 Verbet καταργεῖν betyder i aktiv "gøre uvirksom", "sætte ud af kraft", "tilintetgøre". Her må det dreje sig om forholdet til Kristus, og passivformen κατηργήθητε efterfulgt af ἀπὸ Χριστοῦ kan gengives f.eks. sådan: "I er blevet adskilt fra Kristus". Se i øvrigt BDR § 211.

Δικαιοῦσθε er en præsens de conatu, dvs. δικαιοῦσθε udtrykker, hvad de pågældende forsøger på. Se BDR § 319 og HKN, S § 106.

Præpositionsleddet ἐν νόμῳ svarer betydningsmæssigt til en instrumental dativ. Se BDR § 195,1e og HKN, S § 31.

Den separative genitiv τῆς χάριτος i den asyndetisk tilføjede sætning (HKN, S § 204) skyldes verbet ἐξεπέσατε. Se BDR § 180. Se i øvrigt vedr. ἐξεπέσατε HKN, F § 88, nr.79. Verbalformen er et eksempel på blandingsaorist. Se HKN, F § 50 anm.1, s.58.

V.5 Pronominet ἡμεῖς i v.5 skal ses i relation til οἵτινες i v.4.

Δικαιοσύνης kunne godt være en objektiv genitiv efter ἐλπίδα, men sådan skal konstruktionen næppe forstås. Sagligt er det nemlig ikke håbet, der ventes på, men håbets indhold, nemlig retfærdigheden. Man kan så opfatte δικαιοσύνης som en indholdsgenitiv, dvs. som en genitiv, der definerer indholdet af ἐλπίδα. BDR § 167 og HKN, S § 43. Meningen er altså: Vi venter den retfærdighed, som er vort håb - evt. som vi håber på.

V.6 Med γάρ begrundes, at det for Paulus er πνεῦμα og πίστις (v.5), der betyder noget.

Det er formentlig det forhold, at verbet følger lige efter det første led (περιτομή) i det flerleddede subjekt, som forklarer singularisformen ἰσχύει.

Med præpositionen διά (i præp.leddet δι᾽ ἀγάπης) tydeliggøres, at det er kærligheden,

Scanned by CamScanner

som gør troen virksom.

V.7 Med imperfektformen ἐτρέχετε og adverbiet καλῶς karakteriseres situationen, før det truende frafald satte ind.

Infinitiven πείθεσθαι må opfattes som konsekutiv (hvem hindrede jer, så at I ikke osv.), men kunne også have final betydning.

Selv om ℵ*, A og B ikke har bestemt artikel foran ἀληθείᾳ, er det dog ikke sandsynligt, at ἀληθείᾳ oprindeligt har været indetermineret. Det drejer sig jo her om den sandhed, som evangeliet udgør - altså en ganske bestemt sandhed.

V.8 V.8 udgør en nominalsætning, hvor ἐστίν kan underforstås.

Med præsens participium καλοῦντος karakteriseres Gud som ham, der (altid) kalder. Med aoristformen καλέσαντος i 1,6 sigtedes derimod til den kaldelse, der i sin tid fik galaterne til at adlyde sandheden.

V.10 Se vedr. πέποιθα HKN, F § 88, nr.74. Πέποιθα εἰς ὑμᾶς betyder: "Jeg stoler på jer", "jeg har tillid til jer".

Ikke blot εἰς ὑμᾶς, men også ὅτι-sætningen skal forbindes med πέποιθα, idet ὅτι-sætningen kan opfattes som en genstandssætning.

I stedet for den negative formulering οὐδέν (af οὐδείς) ἄλλο i forbindelse med φρονεῖν anvendes andre steder i Det nye Testamente det positive udtryk τὸ αὐτό (det samme); se f.eks. Rom 12,16; 15,5; 2 Kor 13,11; Fill 2,2 og 4,2.

Den determinerede form ὁ ταράσσων sigter næppe til en bestemt person, men er ensbetydende med οἱ ταράσσοντες i 1,7 (jfr. οἱ ἀναστατοῦντες i 5,12). For denne forståelse taler også den efterfølgende relativsætning indledt med det ubestemt relative pronomen ὅστις.

I sætningen ὅστις ἐὰν ᾖ svarer ἐάν til ἄν. Jfr. BDR § 107. Se i øvrigt vedr. konstruktionen i relativsætningen BDR § 380 og HKN, S § 147c.

V.11 Ἐγὼ δέ (samt ἀδελφοί) er trukket ud af den betingelsesbisætning, ordene hører hjemme i. Derved får de en særlig betoning.

Se vedr. den adverbielle brug af det spørgende τί BDR § 299 og HKN, S § 87.

Det er nærliggende at antage, at ἄρα skal forstås på baggrund af betingelsessætningen εἰ ... κηρύσσω. Følgen af en sådan forkyndelse ville nemlig være den, som ἄρα-sætningen udtrykker.

Τὸ σκάνδαλον τοῦ σταυροῦ betegner den "forargelse", som korset, dvs. forkyndelsen af Jesu korsdøds betydning, fremkalder.

V.12 Af verbet ὀφείλειν har dannet sig partiklen ὄφελον, der kan forekomme, hvor der udtrykkes et ønske. Ὄφελον kan gengives "gid". Καί betyder forstærkende "endog".

Verbet ἀποκόπτειν har som grundbetydning "hugge af". Da medium kan være udtryk for at lade noget ske med en selv (se BDR § 317), og da der i sammenhængen er tale om omskærelse, kan ὄφελον καὶ ἀποκόψονται (ἀποκόπτειν er radikalere end περιτέμνειν) betyde: "Gid de endog vil lade sig kastrere" - hvad Kybelepræsterne i deres religiøse ekstase gjorde.

V.13 Den begrundende konjunktion γάρ kan relateres til v.12. Ønsket om, at οἱ ἀναστατοῦντες (se verbets forekomst i Ap.G. 17,6 og 21,38, hvor det også har betydningen "forårsage uro, opstand eller oprør") vil kastrere sig selv, er efter denne forståelse begrundet med, at galaterne er kaldet til frihed og ikke til at blive bundet af andre. Man kan imidlertid også opfatte γάρ som indledning til det, der begrunder hele Paulus' opgør i det foregående.

Scanned by CamScanner

Med dativ kan ἐπί have betydningen "til" og udtrykke hensigten og målet (jfr. kommentarerne til dativen τῇ ἐλευθερίᾳ i v.1). Se BDR § 235,4 og HKN, S § 51b. Jfr. 1 Thes 4,7.

Akkusativen τὴν ἐλευθερίαν giver anledning til at overveje, om der er underforstået en verbalform (ἔχετε eller ποιεῖτε f.eks.), der har τὴν ἐλευθερίαν som objekt. Der er imidlertid i græske tekster påvist eksempler på μή efterfulgt af en akkusativ i sådanne afværgende udtryk.

Ἀφορμή har som grundbetydning "operationsbasis", "udgangspunkt" (for et eller andet forehavende, eksempelvis en krig eller en ekspedition). Deraf kommer betydningen "anledning", "lejlighed". Det er den betydning, ordet synes at have i Det nye Testamente, hvor det forekommer syv gange (Rom 7,8.11; 2 Kor 5,12; 11,12 (to gange); Gal 5,13 og 1 Tim 5,14).

Δουλεύετε må her være imperativ.

V.14 Det er ikke δουλεύετε alene, men διὰ τῆς ἀγάπης δουλεύετε κτλ.(v.13), der begrundes i v.14. Jfr. ἀγαπήσεις i det efterfølgende citat.

Πᾶς står attributivt mellem artikel og substantiv. Det drejer sig om hele loven. Se BDR § 275,3.

Vedr. ἑνί se HKN, F § 40b.

Perfektformen πεπλήρωται må forklares sådan: Loven er opfyldt, når kærlighedsbudet er efterlevet. Se BDR § 344.

Præpositionsleddet ἐν ἑνὶ λόγῳ genoptages med ἐν τῷ κτλ. Det gammeltestamentlige citat er determineret ved den bestemte artikel τῷ. Se BDR § 267,2.

Ἀγαπήσεις er et af mange eksempler på, at de gammeltestamentlige lovords påbud og forbud på græsk udtrykkes ved futurum indikativ - og ikke ved præsens eller aorist imperativ (ved forbud præsens imperativ eller aorist konjunktiv). Se BDR § 362 og HKN, S § 131.

Da πλησίον er et substantiveret adverbium, er ordet indeklinabelt; se f.eks. Luk 10,29 og Rom 13,10.

V.15 Casus realis i betingelsessætningen viser, at det for Paulus ikke bare er en tænkt situation, der beskrives (BDR § 372 og HKN, S § 195a).

Βλέπετε (imperativ) efterfølges af en hensigtsbisætning indledt med μή. Derfor konjunktiven ἀναλωθῆτε (af ἀναλίσκειν eller ἀναλοῦν). Se BDR § 369 og HKN, S § 144.

I forbindelse med passiv (som her ἀναλωθῆτε) angives det saglige subjekt meget ofte i et præpositionsled styret af ὑπό. Se BDR § 232,2 og HKN, S § 59b.

V.16 Se vedr. λέγω δέ kommentarerne til 4,1.

Dativen πνεύματι kan opfattes som en instrumental dativ (ved Åndens hjælp), eller som en dativ, der angiver måden. Iflg. den sidste forståelse betyder πνεύματι περιπατεῖτε: "I skal vandre på åndelig vis".

Det durative i præsens imperativ kan gengives på følgende måde: "I skal altid (evt. blive ved med at) vandre osv." Se BDR § 336,1 og HKN, S § 151.

Efter καί udtrykkes følgen af at efterleve formaningen πνεύματι περιπατεῖτε. Se BDR § 442,2c, hvor bl.a. Jak 4,7 anføres som eksempel på en sådan udtryksmåde.

Om konstruktionen οὐ μὴ τελέσητε se BDR § 365 og HKN, S § 142.

Genitiven σαρκός efter ἐπιθυμίαν er en subjektiv genitiv. Herfor taler også sætningen ἡ σὰρξ ἐπιθυμεῖ i begyndelsen af v.17.

V.17 Som det er almindeligt, anvendes singularisform (her ἀντίκειται), når subjektet (her ταῦτα, der sammenfatter ἡ σὰρξ og τὸ πνεῦμα) er neutrum pluralis.

Scanned by CamScanner

ἵνα-sætningen kan være en hensigtsbisætning og er det sandsynligvis, men den kan også opfattes som en følgebisætning.

Den i ἵνα-sætningen indskudte relativsætning ἃ ἐὰν θέλητε har casus eventualis. Se BDR § 380 og HKN, S § 147c. Partiklen ἐάν svarer her til ἄν. Se BDR § 107 og HKN, S § 147c anm.

V.18 I forbindelse med ἄγεσθε er πνεύματι at forstå som en instrumental dativ.

Selv om Paulus tænker på loven i bestemt form, udelader han ofte den bestemte artikel. Således netop ofte i præpositionsleddet ὑπὸ νόμον. Se BDR § 258,2 og HKN, S § 4.

V.19 Vedr. ἐστιν τὰ ἔργα og ἅτινα ἐστιν se kommentarerne til v.17.

Det er nærliggende igen (se kommentarerne til v.16) at opfatte τῆς σαρκός som en subjektiv genitiv. Se HKN, S § 39.

Det ubestemt relative pronomen ἅτινα (se HKN, F § 37b) er anvendt som indledning til en almen karakteristik af τὰ ἔργα τῆς σαρκός. Se BDR § 293,2.

Den opregning af negative ord, der er indeholdt i versene 19 til 21, betegnes lastekatalog, hvorimod rækken af positive ord i versene 22 og 23 betegnes dydskatalog.

V.21 I stedet for at forlænge rækken af τὰ ἔργα τῆς σαρκός slutter Paulus med τὰ ὅμοια τούτοις. Dativformen τούτοις (τούτοις refererer til de nævnte laster) er fremkaldt af adjektivet ὅμοια. Se BDR § 194,1 og HKN, S § 33.

Da λέγειν også kan anvendes med betydningen "tale om", kan relativsætningen ἃ προλέγω ὑμῖν ktl. gengives "hvorom jeg forud siger jer osv."

Foruden objektet ἅ har προλέγω - sammen med προεῖπον - objektsætningen ὅτι ktl. Se i øvrigt BDR § 476,2, hvor konstruktionen nævnes som et eksempel på prolepse.

V.22 Selv om der ikke i v.19 er et μέν, som δέ i v.22 korresponderer med, er det dog åbenbart, at ὁ δὲ καρπὸς τοῦ πνεύματος i v.22 modsvarer τὰ ἔργα τῆς σαρκός i v.19.

Bemærk, at Paulus anvender substantivet ἔργον i forbindelse med σάρξ og καρπός i forbindelse med πνεῦμα.

V.23 Vedr. det artikelløse substantiv νόμος henvises til kommentarerne til v.18.

Sætningen κατὰ τῶν τοιούτων οὐκ ἔστιν νόμος kan være et eksempel på ironi. At Paulus har anvendt ironien er åbenbart. Se BDR § 495.

V.24 Τοῦ Χριστοῦ [᾽Ιησοῦ] er en possessiv genitiv, og udtrykket οἱ τοῦ Χριστοῦ [᾽Ιησοῦ] kan derfor gengives sådan: "De, der hører Kristus Jesus til". Se BDR § 162,7 og HKN, S § 9.

Med aoristformen ἐσταύρωσαν sigter Paulus utvivlsomt til dåben. Jfr. f.eks. Rom 6,6.

V.25 Det ser ud til, at Paulus benytter dativen πνεύματι med lidt varierende betydning i dette vers, idet πνεύματι i forbindelse med verbet στοιχῶμεν nok skal angive måden (jfr. kommentarerne til v.16), mens πνεύματι i forbindelse med ζῶμεν må opfattes som en instrumental dativ.

Verbet στοιχεῖν kan betyde 1) "stå i en række" (στοῖχος = række, geled), og 2) "være i overensstemmelse med". Den sidstnævnte betydning er den mest nærliggende på dette sted, idet Paulus efter al sandsynlighed sigter til sin egen og sine medkristnes livsvandel.

Konjunktiven στοιχῶμεν udtrykker en indbyrdes opfordring. Se BDR § 364 og HKN, S § 139.

V.26 Konjunktiven γινώμεθα må forklares på samme måde som στοιχῶμεν i det foregående vers.

Scanned by CamScanner

Den, som søger tom ære og uretmæssig anseelse, kan betegnes κενόδοξος. Ordet, der er hapax legomenon i Det nye Testamente (se dog κενοδοξία i Fill 2,3), er sammensat af κενός og δόξα.

Verbet προκαλεῖσθαι har grundbetydningen "kalde frem", men denne kalden frem kan have karakter af udfordring. Derfor kan der oversættes "udfordre" eller "udæske".

Participierne προκαλούμενοι og φθονοῦντες står som apposition til subjektet for hovedverbet γινώμεθα.

Scanned by CamScanner

KAPITEL 6

V.1 Vedr. προλημφθῇ se HKN, F § 88, nr.59. Med ἐὰν καί προλημφθῇ ktl. kan der være tænkt på den situation, at et menneske overrumples af synden, men tanken kan også være, at et menneske overraskes (= afsløres) i en syndig handling. Den første mulighed forudsætter, at ἔν τινι παραπτώματι har instrumental betydning, den anden at præpositionsleddet har lokal betydning.

Ἐὰν καί προλημφθῇ ktl. er casus eventualis. Se BDR § 373 og HKN, S § 147b. I ἐὰν καί ligger et indrømmende aspekt.

Οἱ πνευματικοί er en nærmere bestemmelse af ὑμεῖς; jfr. f.eks. ἡμεῖς οἱ δυνατοί i Rom 15,1.

Πραΰτητος er en beskrivende genitiv; ἐν πνεύματι πραΰτητος betyder altså "med mild ånd" eller "med et mildt sind". Se om denne genitiv BDR § 165 og HKN, S § 43.

Egentlig måtte man vente σκοποῦντες ἑαυτούς, da participiet af verbet σκοπεῖν jo står som apposition til ὑμεῖς i det foregående. Paulus har imidlertid med σκοπῶν σεαυτόν 2.person singularis, hvorved formaningen bliver mere indtrængende.

Den med μή indledte sætning er en hensigtsbisætning. Se BDR § 369 og HKN, S § 144.

V.2 Bl.a. majusklerne ℵ, A, C og D læser ἀναπληρώσατε (aorist imperativ) i stedet for ἀναπληρώσετε, men det er sandsynligvis en sekundær læsemåde inspireret af imperativen βαστάζετε i den foregående sætning. Den af Nestle-Aland foretrukne læsemåde καὶ οὕτως ἀναπληρώσετε angiver følgen af at efterleve det foranstående påbud.

V.3 Subjektsprædikatet er neutrum (τι), selv om subjektet er maskulinum (τις); jfr. subjektsprædikatet μηδέν i forbindelse med ὤν. Se BDR § 131,2.

I sætningsleddet μηδὲν (af μηδείς) ὤν har participiet koncessiv betydning. Se BDR § 418,3 og HKN, S § 181.

Formen φρεναπατᾷ (præsens indikativ) skyldes sammentrækning. Se om bøjningen af verber med udlydende α i stammen HKN, F § 57a og 58.

V.4 Τὸ ἔργον ἑαυτοῦ står betonet forrest i sætningen.

Betydningen af εἰς i de to præpositionsled εἰς ἑαυτόν og εἰς τὸν ἕτερον er ikke ganske klar. En mulighed er, at εἰς har betydningen "til", "for" (jfr. N.Hyldahls oversættelse: "Så går rosen udelukkende til ham selv, ikke til en anden"). En anden mulighed er, at εἰς har betydningen "hos". Meningen er så, at den, der prøver sig selv, skal finde ros eller anerkendelse hos sig selv og ikke hos en anden. Antages det, at εἰς rummer en kausal betydning, kan der med den autoriserede oversættelse (1948) oversættes: "Da skal han få sin ros alene efter, hvad han selv er, og ikke efter, hvad næsten er".

Se vedr. ἕξει HKN, F § 88, nr.37.

V.6 Selv om ὁ κατηχούμενος er passivisk (den, der undervises), konstrueres med akkusativ (τὸν λόγον). Det er almindeligt ved de verber, der i aktiv konstrueres med to akkusativer. Se BDR § 159,1; jfr. HKN, S § 20.

Verbet κοινωνεῖν konstrueres meget ofte med dativ. Derfor τῷ κατηχοῦντι. Se BDR § 193 og 169,1 samt HKN, S § 33.

I det af κοινωνείτω afhængige præpositionsled ἐν πᾶσιν ἀγαθοῖς er πᾶσιν ἀγαθοῖς at opfatte som neutrum.

V.7 Nægtelsen μή viser, at πλανᾶσθε er imperativ. Se BDR § 426 og HKN, S § 211.

Scanned by CamScanner

Medium/passiv-formen μυκτερίζεται har betydningen "lader sig spotte". Se BDR § 314 og HKN, S § 102b.

I relativsætningen ὃ γὰρ ἐὰν ktl. er ἐάν brugt med samme betydning som ἄν. Se i øvrigt BDR § 380 og HKN, S § 147c. I relativsætningen er der casus eventualis.

V.8 Det indledende ὅτι kan forstås på to måder. Det kan være begrundende, og så er v.8 at forstå som en begrundelse for udsagnet og advarslen i v.7a. Men ὅτι kan også være deklarativ (forklarende), og i så fald tjener v.8 til at tydeliggøre udsagnet i v.7b.

De to participier har betydning som betingelsesbisætninger. Se BDR § 418,2 og HKN, S § 180.

Konstruktionen σπείρειν εἰς forekommer i Det nye Testamente kun Matth 13,22 par. og Mark 4,15 foruden stedet her.

V.9 Se vedr. ἐγκακῶμεν BDR § 364 og HKN, S § 139, og vedr. dativen καιρῷ ἰδίῳ BDR § 200 og HKN, S § 36.

Participiet ἐκλυόμενοι svarer betydningsmæssigt til en betingelsesbisætning. Se BDR § 418,2 og HKN, S § 180.

V.10 Af ἄρα οὖν fremgår klart, at der nu kommer en konklusion. Se BDR § 451 og HKN, S § 208 afsnit k og l.

Konjunktionen ὡς kan have betydningen "medens".

Se vedr. ἐργαζώμεθα BDR § 364 og HKN, S § 139.

V.11 Se vedr. ἴδετε HKN, F § 88, nr.72.

Γράμματα kan betyde brev (se Luk 16,6 og 7 samt Ap.G. 28,21), men iflg. paulinsk sprogbrug er det sandsynligst, at γράμματα her i Gal 6,11 betyder "bogstaver". Det synes at være de afsluttende ord i brevet, Paulus har skrevet "med egen hånd" (τῇ ἐμῇ χειρί) og "med særligt store bogstaver" (πηλίκοις γράμμασιν).

Iflg. den ovennævnte forståelse er ἔγραψα at opfatte som brevaorist. Se BDR § 334 og HKN, S § 120. Skulle Paulus med γράμματα have tænkt på hele brevet, er ἔγραψα aorist om fortiden.

V.12 Selv om Paulus indleder med det mindre præcise pronomen ὅσοι (se dog BDR § 304,1), viser de følgende sætninger, at han har de tidligere i brevet omtalte personer i tankerne.

Udtrykket εὐπροσωπῆσαι ἐν σαρκί betyder "at tage sig godt ud i det ydre".

Ἀναγκάζουσιν, der konstrueres med objekt og udfyldende infinitiv, er præsens de conatu. Se BDR § 319 og HKN, S § 106.

I hensigtssætningen angiver dativen τῷ σταυρῷ grunden til den forfølgelse, de pågældende personer vil slippe for. Se BDR § 196 og HKN, S § 32.

Selv om indikativformen διώκονται (bevidnet af bl.a. P 46, A, C m.fl.) er den vanskeligste læsemåde, da der ikke konstrueres med præsens indikativ i hensigtsbisætninger, betragtes den dog almindeligvis som sekundær og som et resultat af en skrivefejl eller hørefejl (forveksling mellem ο og ω).

V.13 Betydelige håndskrifter som navnlig P 46 og B har perf. partic. περιτετμημένοι, der må betragtes som den letteste læsemåde, da den betegner de pågældende som omskårne. Præsens participium betegner dem som folk, der lægger afgørende vægt på og praktiserer omskærelse. Præsens er således tidløs.

Udtrykket καυχᾶσθαι ἐν betyder "rose sig af". Med ἐν anføres altså grunden til rosen. Jfr. det følgende vers.

Scanned by CamScanner

V.14 Med δέ tydeliggøres, at der nu følger en modsætning. Denne viser sig også ved, at ἐν τῷ σταυρῷ κτλ. anføres som Paulus' eneste grund til ros, hvor det i v.13 var ἐν τῇ ὑμετέρᾳ σαρκί, der blev anført som grund.

Καυχᾶσθαι kan opfattes som det grammatiske subjekt for γένοιτο. Se i øvrigt BDR § 393.

Οὗ i præpositionsleddet δι' οὗ må forbindes med τῷ σταυρῷ i den foregående sætning.

Perfektformen ἐσταύρωται (i sidste sætning er underforstået ἐσταύρωμαι) og dativerne ἐμοί og κόσμῳ (dativus incommodi; se BDR § 188,3) skal gøre det klart, at Paulus er færdig med verden. Der er - som følge af korset - ikke længere noget forhold dem imellem.

V.15 Τί er det ubestemte pronomen. Accenten skyldes det enklitiske ἐστιν umiddelbart efter τί. Se HKN, F § 5b.

Selv om subjektet er flerleddet, står verbet som følge af dets tidlige placering i singularis. Se BDR § 135.

V.16 Ὅσοι-sætningen rummer et betingelsesaspekt.

Se kommentarerne til 5,25 vedr. betydningen af στοιχεῖν.

Udtrykket τῷ κανόνι τούτῳ kan oversættes "denne regel", hvormed menes det princip, der kom til udtryk i v.15.

Er der i fredshilsenen tale om et ønske, må underforstås enten εἴη eller ἔστω. Er der tale om et tilsagn, må formen ἔσται underforstås.

Det forekommer naturligst at opfatte det sådan, at det sidste καί lidt efterhængt indfører yderligere en adressat for fredshilsenen, nemlig Guds Israel, der ikke er identisk med dem, der refereres til med ἐπ' αὐτούς.

V.17 Τοῦ λοιποῦ (underforstået χρόνου) betyder "herefter", "for fremtiden" og lign.

Scanned by CamScanner